48ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1054 Կ. ՊՕԼԻՍ ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 27 10 ԴԵԿՏ. 1904 3 ՇԷՎՎԱԼ 1322 — 27 ԹՐՇԻՒՆԸ ՍԱՆԻ 1320

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte,
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Գալաթիա Ալի ժամտէսի, 38

Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ ետ չեն տրուիր

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԵՐԵՊԻՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یومی وسیاسی غزتهدر
صاحب امتیازی : اوهانس قریه
ادارهخانهسی بابعالی جادهسنده نومرو ۳۸

ԳԻՆԸ ԱՌԱՔԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղ.	50 ղ.
Գառնտոնէքիսէ համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 ֆր.	13 ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 ղրուշ։
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ։

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ,, ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ՊԱՏՈՒԱԿԱԼ ՆՇԱՆԱԾՆԵՐԸ

Քաղաքակրթութիւնը իր սեղծած բազմաթիւ պահանջներն ու նորոյթները յարմարեցնելու համար ստիպուած է կերտել նաև նոյն թիւով բառեր, որոնց մէջ առաջնակարգ տեղ մը կը գրաւէ պատուակալ բառը։

Պատուակալ տիտղոսը՝ ընտանեկան խնդիրներու մէջ դիւրաթեք և առաձգական է ու ամէն կողմ կրնայ հակիլ հիշդ զինքը կրող երիտասարդներուն նման։ Ասանկ պարագաներու մէջ պատուակալը այո՛ին և ո՛չին մէջտեղը կ'երեցայ, գոբոին եկած առանը կ'ընդունի իրեն վերագրուած պաշտօնը կամ գործը, գործին չեկած առանը բոլորովին մոյէ կը սեռէ զայն։

Ահաւասիկ այս պատճառով է որ պատուակալ տիտղոսով մկրտեցինք այն նշանածները, որոնք դեռ որոշ կայանք մը չեն տուած և նշանուելուն ու չնշանուելուն մէջ կ'երերան, սպասելով փըշելիք նպաստաւոր կամ անպատշաճ հովերուն։ Ամիս մը նշանուած կը ցուցնեն զիրենք այն ինչ օրիորդին հետ, որուն ծնողներէն կը յուսան բան մը կապտել, իսկ յաջորդ ամսուն բոլորովին հակառակ ընթացքի մը կը հետեւին, այս անգամ ալ բոլորովին ուրիշ օրիորդի մը կողմը հակելով։ Քիչ ետքը երբ անկէ ալ յուսախաբութեան մատնուին կ'անդրադառնան առաջինին և ոչ ոք իրաւունք ունի բան մը ըսել իրենց այս փոփոխամտութեան համար, քանի որ պաշտօնապէս նշանուած չեն բրած և գործը պարզ ելթեւեկի մը սահմանը չէ անցած և իրենք ալ մնացած են լոկ պատուակալ նշանածներ։

Ընկերական ամէն գասակարգին մէջ կը վիճան այսոր լեգէոնաներ՝ պատուակալ նշանածներու, որոնք իրենց բան գործ ըրած են միամիտ ընտանիքներ փնտռել, ուրկէ ներս կը պարզին առանց դժուարութեան։ Անգամ մը իրարու ծանօթանալէ ետքը ալ կ'սկսին իրենց դերին։ Փափկաճաշակ չեն մեր այս պատուակալ նշանածները, նշանուելիք փայլուն աղջիկներուն հետ գործ չունին, ո՛չ ալ դեռատիներուն թեկնածութիւն ցոյց կուտան. գեղեցկութենէ չեն հրապուրուիր, գիտնալով որ վաղանցիկ է ան. իրենց սրտի, հոգիի ազնուութիւն կը փնտռեն զոր կը գտնեն միշտ տարիքը առած և ամուսնանալէ յուսահատելու շրջանին հասած աղջիկներուն վրայ։

Պատուակալ նշանածներուն բերնին ծամոցը պզտիկ աղջկան հետ ամուսնանալու անպատեհութիւնն է, «ազայ պիտի չխաղցնենք, կ'ըսեն, կին ըսածդ՝ քիչ մը խելքը գլուխը ըլլալու է. խենթ արիւնը անհետացած պէտք է ըլլայ երակներէն, ամուսնի, զաւկի, ընտանիքի յարդը գիտնալու է. պէտք է տունը վատնէս իրեն և հանդարտ սրտով գործիդ երթաս»։ Վերջապէս ամէն առթիւ կը յեղյեղեն այս սկզբունքները ու այնպէս կը ձեւացընեն, որպէս թէ լուսեւոյն պատուակալ նշանածը ըլլան տան մեծ աղջկան։

Անգամ մը այս հաւատքը ընտանիքին անդամներուն ներշնչելէ ետքը, ալ պատօրէն կը մտնեն կ'ելլեն տունէն ներս, ուր իրենց բնակարանէն աւելի ազատութիւն կը վայելեն։ Ամէն իրիկուն ճաշի կը մնան և մինչեւ կէս գիշերները ընտանեկան զուարճութիւններու մէջ կը մասնակցին։ Որո՞ւ բերնին է ինկեր ծուռ աչքով նայիլ պարոնին. անիկայ ընտանիքին հիմն է, մասամբ բարերար է, կամ մեծ աղջկան հետ պիտի ամուսնանայ և ասիկայ բառական չլիազօր իշխանութիւն տալու իրեն։

Հայրիկը խօսք չունի այլ եւս տան մէջ, ամէն հրաման պատուակալ նշանածէն կը բղխի և ամէն ինչ անոր հրանգուլը կը տնօրինուի. այցելութիւններուն, երեկոյթներուն, կիրակնօրեայ պտոյտներուն և մինչեւ իսկ գնումներուն ու վճարումներուն միակ վերակացուն նոյն ինքն նորամուտ երիտասարդն է։ Աղջական, դրացի, ծանօթ ամէն մարդ գիտէ արդէն այս պարագան և իւրաքանչիւր ոք կ'սկսի կարելի եղածին չափ հաճելի ըլլալ երիտասարդին, ինչ որ միեւնոյն ժամանակ հաճելի ըլլալ ըսել է ամբողջ ընտանիքին։

Երիտասարդին ամուսնական դիտումը գաղտնիք մը չէ այլ եւս. թաղին մէջ ու անկէ ալ դուրս ամէն մարդ գիտէ որ տան մեծ աղջիկը պիտի առնէ ան, որուն ամէն քմահաճոյքներուն, թեթեւութիւններուն ու անհերելի մտերմութիւններուն ներողամիտ աչքով կը նային հեռուէն, միշտ նկատելով որ, մեծ աղջկան նշանածն է ան։

Աղջկան մայրը ուրիշ մտածումներ չունի այլ եւս ու չարունակ ապագայ փեսացուն է խորհրդածութեան ու խօսակցութեան առարկան։ Ժամերով կ'առանձնանայ անոր հետ ու սրտին ամէն գաղտնիքները կը պարզէ աղջկանը պատուակալ նշանածին առջեւ, որ մասամբ իր զաւակը կը սեպուի։ Անոր բնակայութեանն ալ տիկինը միշտ ասով կը զբաղի, երիտասարդին նախասիրութիւնները ամբողջ ընտանիքին նախասիրութիւններն են, անոր ախորժած կերակուրներն են որ յաճախ կ'եփուին տան մէջ, ըմպելիները անոր ճաշակով կը մատակարարուին և իրիկուն մը չըլլար ուր ապագայ զոքանչ ու փեսայ բաժակներ չպարպեն իրարու կենաց։

Տան մեծ աղջիկը սակայն, որուն համար կ'ըլլան այսպէս իրարանցումներն ու զոհողութիւնները, շատ քիչ մասնակցութիւն կ'ունենայ այս սիրազեղ ցոյցերուն, տանտիկին մայրը կը փոխանորդէ անոր և ամուսինը կը համոզէ թէ, անմեղ աղջկան ականջը ծակելը մեծ մեղք է և անպատեհութիւն։

Օրեր, շաբաթներ կը շարունակուին այսպէս, տան ծախքը կը բարձրանայ աստիճանաբար, տիկինը միշտ հարուստ երեւնալու ճիգեր կ'ընէ և կը համոզէ ամուսինը որ առժամանակեայ ծախսերու առջեւ պէտք չէ ընկրկիլ, քանի որ անոնք իրենց հոգեհատորին փրկութիւնը պիտի ըլլան։ Խեղճ մարդը ի՞նչ ընէ, թէեւ չուզեր համոզուիլ, բայց ծայրը զաւակը կայ, որ հետզհետէ տարիքն առեր կ'երթայ։

Ամառային շրջանը կուգայ, փեսան շարունակ Զաւէրեան, Կղզիներուն ու Վոսփորի վրայ կը խօսի, կը նկարագրէ այս զբօսավայրերուն գեղահմայ տեսարանները, որոնց ընտանի ըլլալ կը ձեւացնէ. անէկդոտներ, միջադէպեր յիշատակներ շարունակ աշջանը կ'ընեն բերնին, պարծանքով կը նկարագրէ Բէյսանէ Սուեռի մէջ, բազմաթիւ պատուաւոր ու առաջնակարգ ընտանիքներու ներկայութեանը։

Ո՛հ, այս նկարագրութիւնները սիրտը կը թնդացնեն աղջկան մօր, ընտանիքներուն յիշատակութիւնը մանաւանդ ահ ու սարսուռ կ'ազդէ խեղճ կնոջ. ըսել է փեսացուն պատուաւոր ու առաջնակարգ ընտանիքներ կը ճանչնայ, որոնք ամառանոց կ'երթան, կը զուարճանան ու կեանքի հաճոյքները կ'ընդունին, ինչ պիտի ըլլայ ուրեմն աղջկանը ապագան, եթէ պատուակալ փեսացուն պահանջի գտնէ զիրենք ու վերադառնայ նախկին ծանօթներուն։

Այս տխուր հաւանականութիւնը մղձաւանջը կը դառնայ տանտիկինին, որ առաւ իրիկուն ամարանոցի վրայ կը խորհրդածէր երկանը հետ, ու աղջկանը ապագան առաջ մղելով՝ կը թախանձէ անպատճառ ամարանոց երթալ։ Երիտասարդը որ հեռուէն հանդիսատեսը կ'ըլլայ երիկ կնան այս իրարանցումին, բնաւ բերան չի բանար. մտերմութիւնը աստիճան մը եւս կ'աւելցնէ աղջկան հետ. եթէ առաջ շաբաթը երեք գիշեր կ'այցելէր, հիմա ամէն գիշեր կը սկսի գալ միշտ այնպիսի ձեւեր առնելով, որպէս թէ ալ վճռական որոշումը պիտի տայ։

Վերապէս թշուառ ու քիչ մը ալ տխմար հայրը ամարանոցի ծախք մը եւս կ'աւելցնէ իր արդէն ծանրաբեռնուած եկեւմտացոյցին վրայ և Վոսփորի գիշերը պատիւ կ'ունենան վայելել ներկայութիւնը այս ընտանիքին, ուր այլ եւս իրը տան մէկ անդամը ամէն առթիւ կը փայլի երիտասարդը՝ թեւք առած ապագայ զոքանջը, որ միշտ կը զգուշանայ աղջկանը ականջը ծակելէ ու անոր կը փոխանորդէ փեսային մօտ։

Հովուերգութիւն, բանաստեղծութիւն, հով, ծով, զեփիւռ, ժպիտ, լուսին, սէր, նաւակ, ձկնորսութիւն, Զըյրը Սուեռ, Քէսսաճեք Սուեռ, Պեճաս ամէնքը իրենց վայելչներովը կ'օժտուն այս երջանիկ ընտանիքը և միմիայն ճօճանուելն է որ կը յապաղի դեռ ու կը մնայ իր խոր լռութեան մէջ։

Ջայներ կ'սկսին քարձրանալ աշէն ձախէն, հարցումներ չշնկոցներ իրարու կը յաջորդեն դրացիներէն, ազգականներէն ու ծանօթներէն, ամէն մարդ կ'ուզէ դերը հանկնալ երիտասարդին, որ կամաց կամաց քաշուելու ձեւեր կ'առնէ, նկատելով որ ալ գործին համը փախաւ և մանաւանդ ընտանիքին դրամին ալ սպառեցաւ։

Անակնկալ մեկնումը սակայն պատիւ չի բերեր երիտասարդին խորամանկութեանը, հաստատ պատրուակ մը անհրաժեշտ է այսպէս սիրազեղ մտերմութիւնն մը լքանելու համար։ Եւ այսպէս ստոր դարձուածներով ընտանիքին յոյսը, դրամը ու պատիւը ծծողի մը համար դժուար չէ անշուշտ փախուստի ճամբայ ստեղծելը։ Աղջկան հայրը ամենէն յարմար մարդն է այս գործին. անհամաձայնութիւն մը, վէճ մը, կռիւ մը կը յարուցանէ խեղճ մարդուն հետ որ արդէն այսչափ առեն զուր յոյսերով խաբուելէն բորբոքած՝ չի կրնար համբերել այլեւս ու հակառակ կնոջը արգելքներուն ու հաշտարար միջնորդութեան, կ'ընդվզի վերջապէս ու ամիսներէ ի վեր ներսը մթեցած զայրոյթը դուրս կը ժայթքեցնէ այս պատուակալ նշանածին երեսին։

Երիտասարդին փնտռածն ալ ասէր արդէն. անմիջապէս դուրս կը խոյանայ տունէն, ամանիրուհին, աղջիկները, մեծով պզտիկով եռեւէն կը վազեն, ոմանք դրանը առջեւ կը կենան, ոմանք կը կղպին, ուրիշներ բալթան կօշիկը կը պահեն, աղաչանք, թախանձանք անօգուտ. «ասանկ մարդուն հետ չեմ կրնար տեսակցիլ այլեւս կը կրկնէ» պատուակալը. Ուրուսակ կը գանգատի աղջկան հօր տմարդութենէն։ Արդէն բորբոքած մարդը, իր իսկ տան մէջ իրեն ընծայուած նախատինքի այս տարափէն ա՛լ աւելի կատղած, չլմորած. կ'ուզէ վար իջնել ու մէկ երկու հարուածներով վրէժ լուծել խաբեբայէն։ Միւս կողմէ տանտիրուհին մեծ անտեղութեան մը առաջքն առնելու զգուշաւորութեամբ, անմիջապէս ճամբու կը դնէ փեսացուն, միշտ յուսալով որ անիկայ չկրնար լքանել զինքը։ Մինչդեռ երիտասարդը ձեռք բերած այս յաջողութենէն վերջին ծայր ուրախ, Նոյ Նահապետին ագռաւին պէս անգամ մըն ալ եռին չի նայիր և հետամուտ կ'ըլլայ արդէն ձեռք բերած երկրորդ զոքանջուն ու նշանածուն զբաղելու։

Այս դժբախտ իրողութիւնը յաճախակի կը կրկնուի, ո՛չ միայն մայրաքաղաքիս, այլ և գաւառներու մէջ ալ. իր եռեւեռն ձգելով ընտանեկան ու նիւթական տխուր աւերներ։

Արդարեւ արժանաւոր փեսայ մը փնտռել աւագ պարտականութիւնն է ծնողներուն, և սակայն փեսայ գտնելու երեւակայական յոյսին պէտք չէ զոհել ընտանիքի մը ամբողջ պատիւը, հարստութիւնն ու ապագան։ Սա պէտք է գիտնալ որ չիտակ ճամբէն դիւրատար միջոց չկայ աշխարհի մէջ և օրիորդ մը կամ երիտասարդ մը այն ատեն միայն նշանուելու ճամբան մտած կ'ըլլայ, երբ ընդունուած օրէնքները յարգէ ու անոնցմէ չշեղի։

Պատուաւոր փեսացուն որ ամուսնանալ մտադիր է ինչ գործ ունի ամիսներով ու տարիներով ապագայ նշանածին տան մէջ մնալու և զոքանջին եւ կամ նշանածին շուրջ դեգերելու։ Ասիկա աշխարհի ամէն կողմն ալ խիստ անընական միջոց մըն է. եթէ զիրար հասկնալու համար են այս մերձեցումները, հեռուէ հեռու և կամ սովորական այցելութիւններու մէջ ալ կրնան կատարուիլ անոնք։ Ինչ կարելի է յուսալ փեսացուէ մը, որ առանց ո և է անունի ու պատասխանատուութեան՝ այնչափ կը մտերմանայ ընտանիքի մը հետ. նշանուողը մէկ երկու կը փորձէ, անկէ ետք կուտայ որոշումը. այսչափ ձգձգող ու նշանուելու խօսքը պաշտօնապէս չարտասանող մէկը կեղծաւոր է, խաբեբայ է, ստախօս է։

Հակառակ հարիւրաւոր նախընթաց օրինակներու, նոյն իսկ եթէ ամուսնութիւն մը տեղի ունենայ անգամ, ինչ կարելի է սպասել այս պայմաններով կազմուած ընտանիքէ մը։ Աէրը թանկագին վայելք մըն է որուն հասնելու տենչով կը տոչորի ամէն ամուսնացող, հանկ'երազէ իրապագայ երջանկութիւնը. ծրագիրներ կը կազմէ իր ամուսնական յարկին նկատմամբ և միշտ այն քաղցր մթնոլորտին մէջ կ'ապրի սրտովը։ Արդ՝ գիշեր ցորեկ միեւնոյն յարկին տակ բնակող ու իրարու հետ ամէն հաճոյք ըմբշխնողներ երբ ամուսնանան, ինչ պիտի փնտռեն իրենց նոր կեանքին մէջ. հրապոյր, գաղտնիք, հաճոյք ամէն բան լմնցած կ'ըլլայ իրենց համար և հիմա կը մնայ միայն կռիւը որ մէկ երկու շաբաթ ետք կ'սկսի երկու ամուսնացեալներուն մէջ, չվերջանալու պայմանով։

Այս կարգի տխուր իրողութիւնները կը նկարագրենք իրենց կատարեալ մերկութեան մէջ, որպէսզի անփորձ ծնողներ օգտուին ուրիշներու թշուառանցքէն։ Աղջիկ հարս ընելը փափուկ և քիչ մըն ալ դժուարին խնդիր մըն է, մանաւանդ հիմա՝ երբ ամէն այք դրամօժիտին յառած է։ Արդ՝ երբ պատուակալ փեսացուի մը միջադէպն ալ աւելնայ ընտանիքին մէջ, ալ ինչ սատիճան անդէ ետք կ'աղարտի աղջկան պատիւը։

Ամէն պարագայի մէջ պէտք է ուշադրութիւն ընել և անանուն մարդ չընդունիլ տունէն ներս. փեսացու, բարեկամ, ազգական, վերջապէս որոշ դէմք մը ու անուն մը ունենալու է ընտանիքին հետ յարաբերութիւն մշակող երիտասարդը, որ այն աչքով նայուի իրեն. հակառակ պարագային, երբ բախտախնդիրներ պատուակալ ճօճանի անորոշ դէմքով ընտանեանն, թէ՛ կ'ուտեն, կը խմեն, կը զուարճանան և թէ աղջիկը կը ձգեն կը փախչին։

Մեծանուշակ կատակերգակ Նավէլիի առասանած մէկ մենախօսդիպիւռը, զոր իտալերենէ թարգմանելով դրուած է մեզ ՑԱԿՊՕՏ ծածկանունով ախխատակիցէ մը։

ՀԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՄԻՆՉԵՒ...

(ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ)

Ներողութիւն կը խնդրեմ ազնիւ պարոններ, գեղեցիկ տիկիններ և ամենասիրելի օրիորդներ այսքան ուշ հասնելուս համար, սակայն յանցանքը իմս չէ. դեռ այս պահուս կը վերաղառնամ փոքր համբորդութենէ մը... գրեթէ զուարճութեան ճամբորդութենէ մը... վեր ի վերոյ ասկէց ժամ մը հեռաւորութեամբ... երկու ժամ... անչո՛ւչտ երկու ժամ, ընդհանրապէս՝ երեք... այո՛ երեք ժամ ընենք... սահմանագլխէն երեք ժամ հեռաւորութեամբ, ամենագեղեցիկ ճամբորդութիւն մը... ճամբորդութիւն մը այս շրջակայքը... պէտք է երեւակայել քաղաք մը... գիւղաքաղաք մըն ալ կ'ըսուի... այսինքն գիւղ մը... բուն գիւղ մը... մեծ գիւղակ մը։ Ճիշտ հեռաւորութիւնը չեմ կարող ապահովցնել, որովհետեւ հասած և մեկնած պահուս ժամացոյցը նայելու մոռցայ... յետոյ բոլոր ճամբան քնացայ... անչո՛ւչտ. չիտակը ըսելով տունէն մեկնած էի ոչ թէ զուարճութեան այլ գործերու համար... գործերու... գործերու... գործերու... վերջապէս գործեր որք ձեզի վերաբերութիւն չունին։ Հետս պարկ մը առի, դիշերուան պարզ պարկ մը վասն զի պայուսակները, արկղերը ասդին անդին կը ձգեմ, շոգեկառքին մէջ, ճաշարանը, շոգեկառքին մէջ, մէկ խօսքով կը կորսնցնեմ, մինչդեռ փոքրիկ պարկ մը մինչ ձեռքս կը մնայ. ինաւ գետինը չեմ դներ, շոգեկառք կը մտնեմ ու կ'ելնեմ, կառք կը նստիմ, կը հասնիմ, կ'իջնեմ և ինչպէս կը տեսնէք մինչ հետս է... ո՜հ այս զարմանալի է, առաջին անգամն է որ այսպիսի բան մը կը հանդիպի... ո՜հ, հասկցայ... ձգեցի... հիմայ կ'երթամ փնտռելու, պա՛հ, հազար հատին մէջ կը ճանչցուի, կայէ պարկ մը, կտաւէ... այսինքն կաշիէ... ինչ որ է կտաւ կամ կաշի միեւնոյն բանն է... մէկ բռնելիքով և երկու ականջով... այսինքն երկու ականջով և մէկ բռնելիքով... անպատճառ կը գտնեմ կայարանը... Միջերկրականի կայարանն է... այսինքն Ադրիատիկոնի... թէ Միջերկրականի... ինչ որ է քաղքիս արեւելեան կողմը գտնուող կայարան... թէ արեւմտեան ? ... արեւելք... արեւմուտք... հիւսիս... հարաւ... էօֆ ետ ալ միշտ կը շփոթեմ այս ծագերը... ծովերը ծնած չեմ որ։ Վերջապէս իմ գացած կայարանս ա՛յն կողմինն է... այն երկար ճամբուն ծայրը... գիտէ՛ք ուր անընդհատ շարժում մը կայ շատ մը կառքերու, շատ մը բեռնակիրներու... անկարելի կը թուի մարդուս, որքան կառքեր, որքան բեռնակիրներ կ'անցնին այդ ճամբէն... անուռը վայրկեանէ մը միտքս կ'իյնայ... է՜հ, հարկաւ, ստիպեալ քանի որ պարկս առնելու պիտի երթամ... կ'երդնուս պատոյս վրայ որ առաջին անգամն է ինձի այսպիսի բան մը պատահիլը... ո՜հ... ուրեմն... հարկաւ... հէ՞... ինչ կ'ըսէի կոր... ո՜հ անշուշտ... թշուառականն... անտարակոյս, է՜հ... կայարանը... կայարանը ուսկից մեկնեցայ... շոգեկառքին կայարանն է... այո՛... յուսամ թէ այս մասին համաձայն ենք. անկէց սկսայ իմ փոքրիկ ճամբորդութեանս... ո՜հ... որքան գեղեցիկ գիւղեր կան այն կողմերը որքան հեռու երթան այնքան գեղեցիկ պէտք են ըլլալ։

Առաջին կայարանը հասնելուս պէս քնացայ առաջին կայարանը... Սուրբ Կարապետ... Սուրբ Մարկոս... Սուրբ Պետրոս... վերջապէս ո և է Սուրբ մը կարելի է միտքս իյնայ... անտարակոյս պարկս գտնելու համար ալ ինծի դիւրութիւն մը կուտայ. ոմ որ ճամբորդութենէ կ'ախորժի պէտք է միշտ այն կողմէն երթայ ուսկից ես գացի... ո՜հ ինծի համար ճամբորդելը մեծ հաճոյք մըն է մանաւանդ իմ ճամբորդածիս պէս... Անկողմէն քնացածի պէս քնացայ... շատ մը անուններ լսեցի... ծնա... անօ... էլլի... բայց անունները միտքս չեն մնար... կը մոռնամ։ Պէտք է գիտնալ սակայն որ երբէք մոռցած չեմ այն գիւղին անունը որուն տոմսակը առած էի... կը կոչուի... ո՜հ, վայ թշուառական... չեմ յիշեր կոր... այնքան գեղեցիկ գիւղ մը... և յիրաւի հոն հասնելուս պէս... ինչպէս։ Երբ գեղեցիկ պտոյտ մը ընել կուզէք հոն գացէք վասն զի անմահ և շատ բանաստեղծական է... բայց պէտք է ըսել նաև թէ ճամբորդելն ալ շատ զուարճալի է... երեւակայեցէք անգամ մը որ կառքին մէջէն կը դիտէի այդ գիւղական արքայութիւնը... ա՛յս կողմ թէ այն կողմ... հիմայ չեմ կրնար ճիշդը ըսել... բայց միեւնոյնն է... յարդի դաշտեր ալ կան... թէ խոտի?.. մէկ խօսքով բարեբեր երկիր մը... յետոյ կան նաև դաշտեր... ընդարձակ դաշտեր ցորենի... թէ վարսակ... կարելի է գարի... վասն զի բոլորէրն ալ ինաւ չեմ հասկնար... կան որ կը տեսնեն ընդարձակ դաշտ մը և անմիջապէս կ'ըսեն, այս գարի է, այս ցորեն, այս մարգարէն, այս տեղի խոտ... ես ո՛չ, չեմ հասկնար... բայց հոն խոտը ամենաբիրուն effet մը ունէր... այն կանանչ գոյնը... թէ գեղին... շատ նկարչական... յետոյ այն ճամբան ուսկից կառքը կ'անցնէր յիրաւի շատ սիրուն էր... ճամբայ մը... ճամբայ մը... ամէն ճամբաներուն պէս բայց ուրիշ աւելի բան մը ունէր... աւելի... ինչպէս ըսեմ... ուն մը կար... կանաչ տնակ մը... ճերմակ բեղկերով... տեսնելիք բան է ինչ effet կ'ընեն ճերմակ բեղկերը կանաչ տան մը վրայ։ Իսկ միւս կողմը... ո՜հ կարծես աչքիս առաջն է դեռ... կը տեսնուին նաև ուրիշ դաշտեր... յետոյ դաշտեր... դաշտեր... յետոյ դաշտեր ծառերով... քան մը... բայց շատ նը. կարշական, կառքը կանգ առաւ ճաշարանին առաջ տեղացոյն առաջին ճաշարանը... հրապարակին վրայ... կարծեմ Ոսկի Սարիւ, թէ Ոսկի Ափաւ... կամ թէ Ոսկի Կով... վերջապէս... ասկիւ քան մը... լաւ ուշադրութիւն ընէք սակայն հիշդ քովը ուրիշ ճաշարան մը կայ... ոսկի գաւաթ անունով... բայց հոն մի երթաք... իմ գացածս գացէ՛ք և շատ գոհ պիտի մնաք... աւելի լաւ իմ կողմանս գացէք և ձեզ... ո՜հ... կամի մը պէս կը խնամեն... երկրորդ յարկը սենեակ մը տուին ինձ... եթէ երբեքէ չէր... կարծեմ առաջինը... ուր շատ գոհ մնացի. եթէ այս օր կամ վաղը այն կողմերը իյնաք նոյն սենեակը տալ առէք... 5 թիւն է... թէ 15... ո՛չ 25... կարծեմ 35... բայց օդատէ է... շատ գաւաթ... ես կ'ապահովցնեմ որ շատ գոհ պիտի մնաք... ապասուին գիս դիմաւորելու եկաւ ու պայուսակս առաւ... չիտակը ընելով բնաւ ներսէս չի ֆար որ երթամ գինքը վերսին տեսնելու... վասն զի... տգեղ չէր... ընդհակառակը... գոյգ մը խաչոր, սև աչքեր ունէր. թէ կապոյտ... կարելի է կանանչ ալ էր... այո՛, ինծի համար երբ կին մը կը սիրեմ... անոր ամէն... երանգները կը սիրեմ կ'ախորժիմ... համ կ'առնեմ... ընդհանուր... : Կան որ կ'ըսեն. այսինչը փոքր է, երկայն է, նիհար է գէր է, կլորիկ է, դեղին է. շաղանակագոյն է... կարմիր է... սև է... ես ո՛չ... ես կ'ըսեմ. դեղեցիկ կին... սխարմակ բացող... գրկուելիք... մէկ կողմ ձգենք զգայարանքները գրգռող ճաշակները։ Սիրուելիք սպասուհին սպասուհանք բացաւ. բայց բանալէն առաջ... գաղտնի կերպով մը կ'ըսեմ... փոքրիկ հարցակութիւն մը ասի... չի բարկացաւ... ընդհակառակը ճաշակին եկաւ, սխորմեցաւ... որովհետեւ... գեղեցիկ տեսարան հրապարակին վրայ Commerce սրճարանին առաջ... ո՛չ, սխալեցայ Union ըսել կ'ուզէի... թէ Progrès... վերջապէս տեղւոյն առաջին սրճարանը ուր ճաշէն առաջ գացի... շատ մարդ կար... որարդի զգեստներով մարդիկ գտայ հոն, բայց շապիկով մը կային... վերարկուով ալ... ինչ տարօրինակ կերպով կը հագուին այդ երկրին մէջ... մէկը կար, կարմ, հատ, տակառաձեւ. շապիկ հագած որ կ'ըսէր. «եթէ օրէնքիր մը ըլլայ Իտալիոյ մէջ այնպէս կ'ընէի որ ամէնքն ալ հասառու ըլլային...»։ Շատ լաւ ճաշեցի կէսք սեղանին վրայ... տեսած էք երբէք կլոր սեղան մը։ Երեւակայեցէք ճաշի սրահ մը խոշոր սեղանով մը, քառակուսի, երկայն... լաւ չեմ յիշեր, բայց հաւկթաձեւ էր կարծեմ... թէ բոլորաձեւ?... բայց ես այդպէս բաներու կարեւորութիւն չեմ տար, ըլլայ կլոր, քառակուսի կամ եղկայնաձեւ, միշտ միեւնոյն ախորժակով կ'ուտեմ։ Ինչ կերայ այդ լաւ չեմ յիշեր, բայց շատ լաւ կերայ... ու շատ քիչ ալ ծախսեցի, գիտէ՛ք... ծախսեցի... ծախսեցի... քիչ մը վերջը կ'ըսեմ... հաշիւներս բրած ատենս կ'անդրադառնամ... (ժամացոյցը կը նայի) վա՛յ թշուառական, ժամը կէսն է... ուշ մնացի վայրկեաններուն ալաքը կորսնցուցի... մնաս չունի, միշտ ժամանակ կ'ունենամ կառք մը վարձել ու պարկս փընտռելու երթալ... սակայն ինչպէս պիտի ընեմ կայարանը գտնելու համար... կառապանին կը հարցնեմ և լաւ (ձեռքը գրպանը խօսելով)... բայց ո՞ւր է դրամապանակս... արդեօք կորսնցուցի՞, (ժողովրդական) խնդրեմ, եթէ դրամապանակի մը վրայ խօսուիլը լսէք... այսինքն կայարանը կորսուած պարկի մը վրայ, իմս է... երկտողիկ մը գրեցէք ինձ... պարոն... պարոն... բաւ է որ ինծի գրէք... բոլոր թղթատարները կը ճանչնան գիս արդէն... (մեկնելու կ'ելլայ) ո՜հ, պահարանին վրայ յատակ գրեցէք անունս... վասն զի գրացիս կայ որ իմ մականունս կը կրէ... (կը մեկնի. կը վերադառնայ ու կ'ըսէ.) Դիշեր բարի (կը մեկնի)։

ԱՐՏԱՔԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Նայէ Ֆրայէ Բրեսէ»ի
Դեկտեմբեր 7ի խմբագրականեն

Նախորդ ամսուն կիսուն Մանչուրիոյ ռազմավայրէն լուր հաղորդուեցաւ թէ Վլատիվոսթոքի պահակազօրքերը անծանօթ պատճառներով այլուր փոխադրուած են մեծ մասամբ։ Այս լուրէն քիչ մը վերջն ալ այդ պահակազօրքերուն հրամատար զօրավար Լինէվիչի Մուքտէն հաստատուն լուրը եկաւ, և ասկէց ենթադրուեցաւ թէ Վլատիվոսթոքի պահակներուն ստուար մեծ մասը Մուքտէն փոխադրուած է։ Արդէն քանիցս ամառը պնդեցինք այս փոխադրութեան հարկին վրայ, և թայցէի կռուոյն միջոցին յանախ կը ապատէինք թէ յանկարծ Լինէվիչի գունդերը Մանչուրիոյ ռազմավայրին վրայ պիտի երեւէին, ճարոնական արեւելեան թեւին կողմը։ Բայց ասանկ բան չպատահեցաւ։ Կ'երեւի թէ ցորչափ Վլատիվոսթոքի դէմ ճարոնական արշաւանքի կասկածը իրենց միտքէն չհանէին Ռուսք, այս վերջինները չէին կամենար այդ քաղաքին պահակազօրքերը քաշել։ Հիմակ որ ճարոնական Ծովուն հիւսիսային գոտին նաւահանգիստները և եղերքները առած են, արշաւանքին վտանգը անհետ կ'ելլայ, և բերդաքաղաքին մէջ կարելի է թողուլ միայն ա՛նքան զօրք որքան պէտք է տեղական գործերուն ապահովութեան համար։ Հետեւաբար անցեալ ամսուն սկիզբէն կ'երեւի թէ պահակազօրքերուն մեծագոյն մասը Մուքտէնի համար ճամբայ ելած են։ Այսօր հաղորդուած լուր մը (Տես երեկի Մանզումի) կ'ըսէ թէ Քիրինի մէջ 50,000 զօրք կայ պատրաստ։ Սմէն բանէ առաջ պէտք է այս լուրը լաւ մը ճշդել։ Ցիշեալ քաղաքը կը գտնուի աւելի Խարպինի մօտ քան Մուքտէնի և ռազմավայրին հետ բոլորովին առնչութիւն չունի, տեղական պէտքին համար սակաւաթիւ պահնորդներ կը բաւեն, բայց երբեք այդքան բազմաթիւ պահակազօրքերու պէտք չունի։ Ասկէց զատ, այդ քաղաքը (Քիրին) չունի ռազմագիտական ա՛նքան մեծ կարեւորութիւն մը որ այդպիսի զինուորական համախմբութիւն մը արդարանայ։ Ձմեռը այն կողմը անցընելու համար ալ ենթադրութիւնը կարեւորութենէ զուրկ է, որովհետեւ Քիրին Բանակին ճակատէն շատ հեռի է, մանաւանդ որ երկու հակառակորդ հրամատարները չեն ուզեր և չեն ալ կրնար ռազմավարիկ կեդրոնէն ա՛յդքան կարեւոր զօրութիւններ հեռացնել, քանի որ յայտնի է թէ ո՛րքան որ ճակատամարտ չկայ, բայց ճակատամարտի պատրաստութիւնը միշտ անխուսափելի է։ Հետեւաբար այս զինուորական համախմբումը իր մասնաւոր նպատակը պէտք է ունենայ։

Տարակոյս չկայ թէ այդ գունդը, որուն թիւը չափազանցուած է երբ 50,000 կ'ըսուի, Վլատիվոսթոքէն դուրս եկած Լինէվիչի Բանակին մասը կազմէ, որ երկաթուղիի փոխադրութեանց իրեղէններուն պակասութեան պատճառաւ հետիոտն կտրած է իր ճամբան, և Քիրինի մէջ կը պատրաստուի նոր զօրաբանակ մը Շահոյի վրայ Ճարոնցիներուն դէմ։ Թուական առաւելութիւն մը ձեռք բերելու նպատակաւ։

Հաւանականաբար Վլատիվոսթոքի այդ գունդը Քիրին հասնելու համար ընտրած է Հունչան—Նանկութա ճամբան, և մինչեւ հիմա կատարած է 28 օրուան ճամբայ օրական 25 քիլոմէթր ճամբով։ Ուղեւորութիւնը վերան մէջէն խոտորնակ ընթացքով կատարուած է դէպի Նինկութա։ Երկու կարուկ ճամբաներ կան, նաեւ ուղղակի ճամբայ մը որ Վլատիվոսթոքը կը միացնէ Թայցէի և Հունչոյի միջեւ գործողութեանց վայրին հետ Մուքտէնի, Մաօրշանի, Մունվազիանի, Սինչենթինի ճամբով։ բայց այս գիծերը կ'երկարին շատ լեռնոտ տեղերու և խորտուբորդերու մէջէն, և խնդիր է ճմբան այս խիստ եղանակին կարելի՞ էր արդեօք այդ ճամբան ընտրել։ Սակայն այդ ճամբաներուն վերջին գիծը, Սինչենթին—Թունվազիան, մեծ կարեւորութիւն ունի Ռուսերուն համար, որովհետեւ անկէց ուղղակի կրնան երթալ ճարոնական աջ կողին վրայ։

Քիրինէն Մուքտէն զինուորները կրնան հասնիլ 15-18 օրէն։ Զանազան ճամբաներ կան ռազմավայրը հասնելու համար։ Ամէնքն ալ ուղիղ են, և կը տանին Մուքտէն Ռուսերուն արեւմտեան թեւին վրայ, որ շատ կարեւոր է ռազմագիտական կացութեան համար որովհետեւ այն կողմէն ռուսական յաղողութիւն մը կը կարճեցնէ Բորթ Արթուր տանող ճամբան։ Բայց եթէ այսպիսի գործողութենէ մը կրնան օգտուիլ Ռուսք, պէտք է որ շուտ ըլլայ, որովհետեւ բերդաքաղաքին բախտը խաղաղութիւն մը՝ արդարութեան վրայ հիմնուած երբ իւրաքանչիւր Տէրութիւն ո՛չ միայն իր իրաւունք մը կարենայ պահպանել, այլ նաեւ ճանչնայ ուրիշներուն հանդէպ ունեցած իր պարտականութիւնը և գործադրէ զանոնք։ Մեր պարտքն է յիշել որ ոեւէ Տէրութիւն իրաւունք չունի անարդար գրաւնուելու ուրիշ Տէրութեան մը հանդէպ ինչպէս որ պարզ անհատ մը չարդարանար ուրիշ անհատի մը հանդէպ անարդար գտնուելով։ Այս բարոյական օրէնքը երկու պարագային համար ալ միւդ է։ Բայց պարտաւոր ենք յիշել նաեւ որ ոեւէ Տէրութեան պարտականութիւնն է իր սեփական իրաւունքները և շահերը պաշտպանել, ինչպէս միւսներուն ալ պարտականութիւնը նոյն է այս մասին։ Ցանցաւոր անհատները պատժելու համար դատարաններ կան. բայց միջազգային օրէնքին սահմանին վրայ դեռ յաջողած չենք հաստատել ա՛նպիսի հիմնաւոր ատեան մը, որ Տէրութեանց միջեւ յարուցուած դժուարութիւնները լուծէ։ Ո՛րչափ ժամանակ որ իլոց մը չգտնուի այս միջազգային խնդիրները լուծելու, քաղաքակիրթ Տէրութիւնք պիտի չկրնան զէնքնկնկեց ըլլալ։ Որչափ ատեն որ միջազգային իրաւունքներու և պարտաւորութեանց գիտակցութիւնը աւելի չյառաջդիմէ, որչափ ատեն որ Տէրութիւն մը ուրիշ Տէրութեան մը ունեցածը գրաւելու ելնէ և զայն արգիլող ոյժ մը չգտնուի, դժուար է առաջքը առնել պատերազմներու։ Մեր ամէն կերպով կը ջանանք եւ կը փափաքինք պաշտպանել ամէն շարժում, որ նպատակ ունի զմեզ բարեկամական յարաբերութեան մէջ դնել միւս տէրութեանց հետ։ Այս քաղաքականութեամբ մօտերս Մերակոյսին պիտի առաջարկէ իրաւարարական դաշնագիրներ կնքել այն ամէն տէրութեանց հետ որոնք կը փափաքին այդ տեսակ դաշնագիրներ կնքել մեզ հետ։ Ասկէ զատ պիտի խնդրեմ տէրութիւններէն՝ մեր կառավարութեան հետ Լա Հէյի մէջ երկրորդ համաժողով մը գումարել, ուր յուսալի է որ Լա Հէյի մէջ սկսուած գործը աւելի կատարելագործուի։ Ճշմարիտ չէ թէ Միացեալ Նահանգները երկրակալութեան կը փափաքին և արեւմտեան կիսաշխարհին միւս տէրութեանց հանդէպ ուրիշ հակառակ ծրագիրներ ունին։ Իւրաքանչիւր երկիր, օրուն ժողովուրդը գոհ է իր բախտէն, կրնայ վստահիլ մեր անկեղծ բարեկամութեան։ Դալով Մընրոյի վարդապետութեան, որուն կրթնելով գործեցինք Ռուպայի, Վենեցուէլայի և Բանամայի խնդիրներուն մէջ, և սահմանափակել ջանացինք Ծ. Արեւելքի պատերազմը։ և ապահովեցինք «բաց դուռ»ը Չինուստանի մէջ, ասոնք ո՛չ միայն մեր շահուն, այլ ամբողջ մարդկութեան շահուն համար ըրինք։

«Մեր կառավարութեան՝ միջազգային աշխարհի վրայ իր իրաւանի պահանջումները յարգել տալու համար գործածած հզօր զէնքը Միացեալ Նահանգաց նաւատորմն է։ Ուստի կը յանձնարարեմ շարունակել մեր նաւատորմին կատարելագործութիւնը։ Նուիրական պարտաւորութիւն է մեզ համար մեր նաւատորմն ալ մեր երկրին դիրքին բարձրացնել։ Մենք ձեռնարկեցինք Բանամայի ջրանցը բանալ և արեւելքի հետ առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատել։ Մենք ամէն միջոց ձեռք առինք մեր հպատակները օտար տէրութեանց անվայել բնթացքին դէմ պաշտպանելու։ Եթէ կը փափաքինք որ մեր այս ընթացքը պարծենկոտութիւն չհամարուի, պէտք է որ չկասինք մեր նաւատորմի ծրագրին գործադրութեան մէջ։ Ի նպաստ խաղաղութեան մեր ամէն ջանքերն ու ձեռնարկները ապարդիւն կը մնան, կամ ոչ ոք կարեւորութիւն կուտայ անոնց, եթէ կարող չըլլանք զանոնք պաշտպանել։

«Ծ. Արեւելքի մէջ այժմ մղուած կատաղի պատերազմը, ծովային կռիւներու նոր հաւանակութեանց դուռներ կը բանայ։ Այդ պատերազմը թէ՛ ռազմական և թէ ռազմագիտական, ինչպէս նաեւ քաղաքական և զինուորական բնութիւն ունեցող դասեր կուտայ մեզ։ Սրդի պատերազմը կը ցուցնէ մեզ թէ որչափ որ ալ անբարեկամ ըլլան թորփիլանայածները, որչափ ալ մեծ ըլլայ սրընթաց և թեթեւապէս սպառազինուած ու զրահուած յածանաւերուն օգուտը, դարձեալ նաւատորմի մը գլխաւոր նեցուկը և յենարանը իր խոշոր թնդանօթներով զինուած և լաւ զրահաւորուած առաջնակարգ մարտանաւերն են։

«Ռուս կամ ճարոնական մեծ զրահաւոր մը չընկղմեցաւ թորփիլով կամ ռումբով. մինչդեռ երկու թշնամի նաւարաժիններ ռմբընկէց մը հեռաւորութիւն իրարու մօտեցած ատեն նուազ սպառազէն յածանաւեր զիրար ոչնչացուցին։ Ցածանաւ երու, մանաւանդ պէս խոշոր տեսակներուն համար գործելու ընդարձակ ասպարէզ մը կայ միշտ։ Պէտք է որ աւելցնենք թորփիլահալածներու թիւը, և փոխանակ ա՛նոնց 1—2 հանգոյց աւելի կամ պակաս ընթանալուն նայելու, այնպէս մը չինել պէտք է զանոնք որ ի հարկին կարենան ամիսներով ծովու վրայ մնալ։ Խելացութիւն է թէեւ ընդծալեայ նաւեր ալ չինել, բայց մեզ համար ամէնէն աւելի պէտք եղածը մեր զրահաւորներուն տորմիղը կատարելագործելն է։ Տարակոյս չկայ որ պարտինք նաեւ միջոցներ ձեռք առնել պէտք է զածին չափ աւելցնելու մեր նաւատորմին նաւաղները։ Մեր մեծ զրահաւորները և թորփիլանաւերը պէտք է որ շարունակ մարդանքներ կատարեն անջատ նաւաթաժիններու ձեւին տակ, վասն զի թէ՛ սպաները և թէ նաւաղները բաց ծովին վրայ մարդանքներ կատարելով է որ կրնան սովրիլ իրենց պաշտօնը։ Պատերազմի ատեն, լաւագոյն է նաւատորմ չունենալ, քան թէ ունենալ անպիտան և անգործածելի նաւեր, և կամ այնպիսի նաւեր որոնց նաւաղները անկարող և անվարժ են։ Կարող նաւաղները գէշ նաւերու մէջ չեն կրնար դիմադրել նոյն իսկ իրենցմէ շատ նուազ զօրաւոր թշնամիին։ Մեր նաւատորմին նաւաղներուն կարողութիւնը զգալապէս բարձրացաւ վերջին երեք տարիներու մէջ, մեր մարտանաւերն ալ բարւոքած են. բայց շատ բան կայ դեռ ընելու։ Ուշ կամ կանուխ պէտք է դրութիւն մը ընդունինք յառաջացման անոնց համար որ արժանիք մը կը ցուցնեն կամ իրենց ծառայութեան պայմանաժամը կը լրացնեն. ինչպէս նաեւ դրութիւն մը՝ հոգալու համար զանոնք, որ ժամանակ մը ծառայութիւնին կատարելէն ետք չեն կրցած աստիճանի մը հասնիլ։ Ամէն ջանք ի գործ պիտի դրուի, նաւատորմին ծառայութիւնը հրապուրիչ ընելու համար բնիկ նաւաղներուն, որպէս զի կարենան երկար ատեն այդ գործին նուիրել ինքզինքնին։ Նաւային ձրի վարժարաններ պիտի բացուին ամէն տեղ. ուր նաւային կայան կայ։ Միացեալ Նահանգները վերջին երեք տարիներու մէջ սպառազինութիւնը նուազեցնելու օրինակը տուին, երբ պէտք էր։ Ըստ օրինի, մեր բանակը առ առաւելն 100,000 և առ նուազն 60,000 հոգիէ պէտք է բաղկանայ։ Փիլիպեան կղզիներու խնդրին ատեն մեր բանակին թիւը առաւելագունին բարձրացուեցաւ, իսկ այժմ քանի որ խաղաղութիւն կը տիրէ հոն, դարձեալ նուազեցուցին իջուցուեցաւ։ Մեր թնդանօթաձիգ զօրքերուն թիւը հիմա 28,000 ըլլալու է, որպէս զի ծովեզերեայ ամրութիւնները իրենց պէտք եղած պահակազօրքը ունենան։ Երկրին բնակիչներուն քանակին համեմատ շատ բարձր չէ այս թիւը։»

Պատգամագիրը վերջը կը խօսի Փիլիպեան կղզիներուն վիճակին վրայ և յոյս կը յայտնէ թէ ամերիկեան դրամագլուխը պիտի զարգացնէ անոնց հաղորդակցութեան միջոցները, երկրագործութիւնը և հանքերուն շահագործումը։

ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԻՈՅ.— Ներքին գործոց Նախարարին կարգադրութեամբ Արքանկէլէ Ռուսիա վերադարձուեցան կարգ մը Ռուսեր կայսերական շնորհաց արժանանալով։

*** Պատերազմին մոտեսական պայմաններուն հետեւանքը պարէններուն գինը երթալով կը բարձրանայ Մոսկուայի մէջ։ Սեւ հացի գինը, և հասարակ ժողովուրդին գործածած պարէններուն գինը 100ին 20 աւելցած են։ Միւս քաղաքներուն մէջ վիճակը աւելի ծանր է։

ԱՖՂԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՑ.— Սթանցարս կը ծանուցանէ թէ ռուս կառավարութիւնը նկատելով որ անգլիական մարտանաւերը կը լրտեսեն Ծ. Արեւելք գացող՝ ռուս մարտանաւերը, իրրեւ հակակարուած մը որոշեց զինուորական չարժումներ ընել Աֆղանեան սահմանագլուխին վրայ։ Արդէն ժամանակ մը ի վեր զրոյց կար թէ Ռուսիա կ'աւելցնէ իր զօրքերը Կեդր. Ասիոյ մէջ։ 12 նոր գումարտակներ աւելցած էին իւրաքանչիւր կիսաբաժնի վրայ նոր թնդանօթներ ղրկուած էին Թէրմէզ, Օքսոս գետին ճամբուն վրայ, Բուչքի պահակազօրքերն ալ 400,000 հոգիի պիտի բարձրանային։ Հնդկական բանակին իշխանութիւնք հրաման ստացան շատ մօտէն հսկողութիւն ընել։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ.— Պարսից Շահին արտասովոր պատուիրակ Ռիզա Խան Բեթերպուրկ ժամանելով և կայսրանին մէջ մեծ պատիւներով ընդունուելէ վերջ ուղղակի գնաց արտաքին գործոց Նախարար Լամտորֆ կոմսին պաշտօնատունը։

ԴԵՐՄԱՆԻԱ.— Վարչապետ Պիւլով կոմս Բայսդակին մէջ յայտարարեց թէ Բանակին և Նաւատորմին համար եղած ծախքերը շատ բարձր չեն։ Գերմանի ժողովուրդին նիւթական շահերը երաշխաւորելու և պահպանելու համար տարեկան 60 միլիոն մարկ։ ոսկիի ծախքը մեծ բան մը չէ, նկատի առնենք որ այդ ժողովուրդը իր մտաւորական և գեղարուեստական կեանքին համար տարին 120 միլիոն աւելի անգլ. ոսկի ծախք կ'ընէ։ Երբ մեր հակառակորդները կ'ըսեն թէ ֆրանսացի սպաները և սպայակոյտը վար չեն մնար գերմանացիներէն, չեմ հերքեր։ Կը յարգեմ ֆրանսացի սպաները, բայց երբ գիտնանք թէ Ֆրանսայի մէջ տակաւին Գերմանիոյ դէմ վրէժխնդրութեան զգացումը կայ ու կը մնայ, պարտաւոր ենք ինքնապաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնել։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

«Նայէ Ֆրայէ Բրեսէ»ի Դեկտ. 7ի
երեկոյեան տպագրուածեն

203 Մէթր Բլուրին վրայէն Բորթ Արթուրի նաւահանգստին ռուսական մարտանաւերուն ռմբակոծութիւնը կը շարունակուի։ Ճարոնցիք Բ. լինցուցին խոշոր թնդանօթներուն զետեղումը։ Ռուսք ամէն կողմէ յարձակումներ կը փորձեն 203 Մէթր Բլուրին վրայ, նորէն իրենց ձեռքը անցընելու համար զայն բայց ապարդիւն։ Դեկտ. 5ին ճարոնական ռումբ մը գնաց սոսկալի կերպով պայթեցաւ նաւահանգստին մօտ մթերանոցի մը մէջ։ Հրդեհը երկու ժամ տեւեց Գիշեր ցերեկ ճարոնցիք կը շարունակեն ռմբակոծութիւնը Սուսկուչանի և միւս գլխաւոր բերդերուն դէմ։ Դեկտ. 4ին ճարոնցիք երլունկչան բերդին արտաքին հողապատնէշին խրամներուն վրայէն երկու ռուսական արգահարուածներ գրաւեցին։ Թոքիոյի մէջ կատարեալ համոզում կը տիրէ թէ այս սարսափելի կրակէն բոլորովին վնասուած են ռուսական մարտանաւերը, որոնք այլ եւս չեն կրնար փորձել նաւահանգիստէն փախչիլ։ Թոքիոյէն պաշտօնապէս կը ծանուցուի թէ Բայուշանի առջեւ խարսխող ռուս մարտանաւերուն գործը լմնցած է, ճարոնական ռումբերուն նշաւակ եղած են։ Բոպիkտա զրահաւորը վեց անգամ, Բեթվիզանի նմանող զրահաւոր մը եօթը անգամ կրակի ենթարկուեցան։ Ուրիշ հարուածներ ճշդիւ կը հանդիպին միւս ռուս մարտանաւերուն։ Դեկտ. 4ին այսպէս էր կացութիւնը։ Իսկ Դեկտ. 5ին Բոպիkտա զարնուեցաւ եօթը անգամ, Բեթվիզան տասնըմէկ անգամ։ Կէս օրէն վերջ նոր ռուսական մթերանոց մը բռնկեցաւ Բայուշանի մօտ։ Նոյն օրը ճարոնական նաւային թնդանօթները դարձեալ մեծ գործ տեսան, Բեթվիզիքը զարկին երկու անգամ. և Բոլթավայի նմանող ուրիշ երկու նաւեր երկու անգամ։ Կրակը հիշդ ուզուած տեղերը կը զարնէին։ Մարտանաւերը բռնկեցան, հրդեհը ամբողջ ժամ մը տեւեց։ Հիմա, այս ռուսական մարտանաւերուն խորտակումէն վերջ Ճարոնցիք ահաւոր ընդհանուր յարձակում մը կը պատրաստեն որ վերջնական պիտի ըլլայ կը կարծուի։ Բայց յարձակման օրը գաղտնի կը պահեն։

*** Սեվաստոպոլի ամրութիւններէն յանկարծակի վար առնուելով. խոշոր թնդանօթներ ճամբայ հանուեցան Քուրոքաթքինի. այնպէս որ ի մօտոյ վերին հրամատարը 1860 թնդանօթ պիտի ունենայ իր տրամադրութեան տակ, երբ փոխադրութիւնը աւարտի։ Լոնտոնի թերթերը կ'ըսեն թէ ասանկով Քուրոքաթքին թնդանօթի մասին առաւելութիւն պիտի ունենայ Ճարոնցիներուն վրայ։ Պէքման և Սանտէր ռուս հրամատարներն ալ կը պատրաստուին ճամբայ ելնել Ծ. Արեւելք երթալու։ Առաջինը պիտի հրամայէ 12րդ զօրաբանակին իսկ երկրորդը 20րդ զօրաբանակին։

*** Միջազգային նախագահութեամբ զինուորական խորհուրդը որոշեց կամաւորներու և քաղաքապահներու գունդեր կազմել։

*** Ներքին Գործոց Նախարար իշխանը Զարին հրամանաւ ծրագիր մը պատրաստած է 42 յօդուածներէ բաղկացեալ։

*** Անգլիացի ճէյմս Պիւք-Բօյի և Սիմնէի դէմ անգլիական կառավարութիւնը դատ բացաւ՝ առանց հրամանի և արտօնութեան իրենց Քարօլինա զբօսանաւը Թորփիլանայածի վերածելով Լոնտոնէն դուրս ղրկելուն համար. այսինքն Ռուսիոյ ծախերուն համար, քանի որ այս ընթացքը չէզոքութեան օրէնքին հակառակ է։ Երկու ամբաստանեալները Բարիզ կը գտնուին։

ԲԱՄԲԱԿ ԵՒ ՑՈՐԵՆ

ԼԻՎԸՐՊՈՒԼ, 8 Դեկտ.

Բամբակի հրապարակը բացուեցաւ.

Ծուն. — Փետր.		4.26
Մարտ — Ապրիլ		4.34 քիչ գործ կայ
Մայիս — Ծուն.		4.40
Ցուլիս — Օգոստ.		4.44

Ցորենի հրապարակը գոցուեցաւ.

Նիւ-Եորք	Դեկտ.ի համար	118 1/2
Լիվրբուլ	Մայիսի »	7/5 —
»	Մարտի »	7/4/7/8
Շիքակօ	Դեկտ.ի համար	110 7/8
Բարիզ	Ծուն.ի »	24.95

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՃԱՐՈՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԼՈՆՏՈՆ, Դեկտ. 9.— Այս գիշեր Լոնտոն հասած պաշտօնական հեռագիրներ որոնք Լոնտոնի ճարոնական դեսպանատան կողմէ կը հաղորդուին, կը հաստատեն թէ Բորթ Արթուրի ռուսական գրեթէ բովանդակ նաւատորմը փճացած է։

ՎԻԵՆՆԱ.— «203 մէթր» բլուրին վրայէն ճարոնական ռմբակոծութեան հետեւանքը Բորդ Արթուրի ռուսական մարտանաւերուն կրած վնասները առային հեռագիրներուն ծանուցածէն շատ աւելի ծանր են։ Նոր լուրերու նայելով, Ռուսիա կ'ողբայ իր ամէնէն մեծ չորս մարտանաւերուն կորուստը։ Կայսերական բանակեղէն Թօքիо քաղուած հեռագիր մը սա մանրամասնութիւնները կուտայ.— «Զննութենէ մը ետք տեսնուեցաւ թէ «203 մէթր» բլուրին վրայէն ռմբակոծութիւնը ընտիր արդիւնքներ տուած էր. կարելի էր նշմարել թէ բազմաթիւ ռումբեր հարուածած էին «Բէրէզվիէթ», «Բոպիէտա» և «Բալլատա» զրահաւորները։ Առաջին հարուածներուն հրդեհ ծագեցաւ «Բէրէզվիէթ»ի մէջ, որ խկոյն բոցերու մէջ մնաց։ Այս պահուս «Բոպիէտա» որ բազմաթիւ հարուածներ ընդունած էր, ձախ կողմը ծռեցաւ։ Թօքիոյէ երկրորդ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ կէսօրէն ետքը «Ռէդվիզան» զրահաւորը անտարակուսելի կերպով ընկղմեցաւ և «Բէրէզվիէդ» շատ ծռուելէն հասկցուեցաւ թէ ընկղմեցաւ։ «Բալլատա» ծանրապէս վնասուեցաւ։

ԹՕՔԻՕ 8.—(Պատօճական). Բորթ Արթուրի ճարոնական նաւային հրամանիին հրամատարը հետեւեալը կը հեռագրէ.— «Երէկ Բորթ Արթուրի նաւահանգիստին մէջ խարսխած ռուս մարտանաւերուն դէմ մեր կատարած ռմբակոծութեան հետեւանքը շատ փայլուն եղաւ։ «Բոպիէտա», «Բէրէզվիէդ» և «Ռէդվիզան» մինչեւ իրենց կարմրկակները ջուրին տակ գացին։ «Բալլատա»ի ետեւի կողմը, տակաւ առ տակաւ ջուրին տակ կ'երթայ։ «Պաեան»ի կարմրկակն առջեւի մասը բոցերու մէջ է։

ԼՈՆՏՈՆ.— Թօքիոյէ կը հեռագրուի «Սէնդրը Նիւզ»ի թէ «ճարոնցիք «203 մէթր» բլուրին բարձունքէն կը շարունակեն ռմբակոծել Բորթ Արթուրի նաւահանգստին մէջ գտնուող ռուսական նաւատորմը։ ճարոնական ռումբերը Դեկտ. 7ին նոր վնաս եր պատճառեցին «Բէրէզվիէդ» և «Բոպիէտա» առաջնակարգ զրահաւորներուն։ «Բալլատա» զրահապատ յածանաւը ահագին վնասներ կրեց։ Դիտուեցաւ որ ճարոնցիներուն նշանառութիւնը բացառիկ ճշտութիւն մը ունի։ Թնդանօթակիր մը, որ հիւանդանոցնաւու մը մօտեցած էր, ընկղմեցաւ, բայց հիւանդանոց-նաւը ո՛ւ և է հարուած չընդունեց»։

—Թօքիոյէ «Սթանտարտ»ի ուղղեալ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ «203 մէթր» բլուրին բարձունքէն ճարոնցիներուն ռմբակոծութեան հետեւանքը ռուսական «Պաեան» առաջնակարգ զրահապատ յածանաւը ծանրապէս վնասուելով խրած է։ «Պաեան»ի հրամատար նաւապետ Իվանոֆ 15 սպայ և 400 նաւազ ցամաք ելած են։ Ռուսական ուրիշ մարտանաւեր ալ, որոնց անունները դեռ ծանօթ չեն, կ'ըսէ Թէթակիցը. ծանրապէս վնասուած են Դեկտ. 6ի ռմբակոծութենէն։

ՄԱԼԱԿԱ.- Ռուսական «Զիւմբիւտ» յածանաւը հոս խարսխեց և ջուր առաքացն սպասող նաւաբաժնին համար։

ԼՈՆՏՈՆ.— Ռիւթէր ռուսական արեւելեան բանակին կեդրոնէն կը հեռագրէ Դեկտ. 7 թուով.— «Բուդիլով բլուրին վրայ և Լինշիրուի մէջ զետեղուած խոշոր թնդանօթները ամէն օր կը շարունակեն ռմբակոծել թշնամին դիրքերը։ Բայց Զօրավար Ռէնենքամֆի վերջին կռիւներէն ի վեր ո՛չ նոր ընդհարում չէ պատահած թշնամիին հետ։ Ռուս թեթեւազէն կամաւորները գիշերանց կ'անցնին թշնամիին գիծերէն, և կը նեղեն ճարոնցիները մերթ օդը հանելով անոնց բոլոր նակած տուները, մերթ իրարանցում ձգելով անոնց բանակեցեղին մէջ։ Վերջին ճակատամարտներուն մէջ, ճարոնցիք հակառակ իրենց սովորութեան, բազմաթիւ սպանեալներ թողուցին իրենց ետին։

ԲԵԹԵՐՊՈՒՐԳ.— Կայս. Ուքազ մը կը հրամայէ ի զէն կոչել Վօլգայի երկրորդ զօրագունդը եւ Թէրէքի խաղաղարարները։

— Պաշտօնաթերթը Կայս. Ուքազ մը կը հրատարակէ, որով Նիքոլա Բ. կը հրամայէ երրորդ նաւաբաժին մը կազմել, Ծ. Արեւելք երթալու և խաղաղարարի երկրորդ նաւաբաժնին միանալու։

—Մուքտէնէ կը հեռագրուի թէ

Մանչուրիոյ Բ. զօրաբանակի հրամատար Զօր. Կրիբընպէրկ Մուքտէն հասնելով, խանդավառ ընդունելութիւն մը գտած է։

ԼՈՆՏՈՆ.— Մուքտէնէ կը հեռագրուի թէ Վլատիվոսթոքի բանակէն աւելի քան 35,000 զինուոր, որոնք Մանչուրիոյ Բ. զօրաբանակին կազմութեան յատկացուած են, դէպի ա-ռաջնագիծ ղրկուեցան. Մուքտէն գրտնող բանակին ստուար մասին հետ միանալու։ Այս զօրքերուն առաջին մասն հասած է Զէնկ-Սունկ եւ անմիջապէս ճամբայ ելած է դէպի հարաւ թիլինկ։

ԲԵԹԵՐՍԲՈՒՐԳ.— Զօր. Սախարով կը հեռագրէ ընդհ. Սպայակոյտին թէ երէկ ոչ է կռիւ չպատահեցաւ երկու հակառակորդ բանակներուն միջեւ։

ՈՒՆՇԻՆԳԷՆ.— Ճարոն ընդունեց նախագահ Բուզվէլթի հրաւէրը, Լա Հէյի երկրորդ դեսպանախորհուրդին մասնակցելու, պայմանաւ սակայն որ դեսպանախորհուրդին մէջ խնդիր չբերւայ Մ. Արեւելքի արդի վէճին վրայ։

ԼՈՆՏՈՆ.—Դերման դեսպանատունը բացարձակապէս կը հերքէ այն լուրը թէ մասնակցութիւն ունի Բարսիքի գերման հիւպատոսին կողմէ ռուս նաւաբաժնին ածուի հայթայթելուն մէջ։ Դեսպանատունը կը յայտարարէ թէ հիւպատոսը իբր պարզ վաճառական կը շարժի այս խնդրոյն մէջ. հետեւաբար դիւանագիտական խնդիր մը բնաւ գոյութիւն չունի։

ԲԱՐԻԶ.— Սէնի աղգայական եբեսխոսան Մ. Կապրիէլ Սիվզոն, որ նստի մը պահուն բռնցի հարուած մը տուած էր պատերազմական նախարար Զօր. Նտաուէի երեսին իր բնակարանին մէջ չնչահեղձ գտնուեցաւ կապի բուրուսներու պատճառաւ։ Իր բարեկամները կը հերքեն այն առարկութիւնը թէ անձնասպան եղած է։ Իր յարգական հետեւանքով, այսօր դատարանին առջեւ պիտի երթայ։ Մ. Կապրիէլ Սիվզոն ծնած էր 1864ին ի Պոէն-Սուրիւնեռն (Լուսաւ)։ Համալսարանի փոխուսուցիչ էր և անդամ Ֆրանսական Հայրենիք Ընկերակցութեան։

—Ներկայիս վաւերացուց Սիամի վերաբերեալ անգլու Ֆրանսական պայմանագիրը։

ՀՌՈՄ.— Պապը, իր յօդացաւի վերջին տագնապէն բոլորովին ապաքինած, այս առաւօտ Ս. Պետրոսի մայրեկեղեցիին մէջ կատարեց Անարատ Յղութեան տօնին յիսնամեակը, անձամբ պատարագելով։ Բոլոր կարդինալները ներկայ էին։ Ս. Կոյսին գլուխը դրուեցաւ ադամանդեայ տասներկու լուսաւորներէ կազմուած թագ մը, արդիւնք հաւատացեալներու առատաձեռնութեան։ Ամագին բազմութիւն կար։ Արարողութիւնը յոյժ պատկառելի եղաւ։

ԲԱՐԻԶ.—Երեսի. Ժողովը դատական եզմացոյցին վրայ վիճաբանելով՝ 274ի դէմ 276 ձայնով մերժեց Մ. Գոլէնի առաջարկը, թէ դատական բարձրագոյն Ատեանին յանձնուի այն ամէն դատաւոր որ քսան բանսարկութեամբ յանցաւոր ճանչցուի։ Անմիջապէս վերջը, Մ. Գոմպ պահանջեց որ հանրապետական պատուիրակներու զրկած իր չրջաբերականին վիճաբանութեան ըսկսուի։ Բայց Ժողովը 268ի դէմ 295 քուէով վարուան յետաձգեց այս վիճաբանութիւնը։

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

ԿՑԱԿՍՔ

ԻԶՄԻՐԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐԱՅ ՀԻԱՆԴԱՆՈՅԻՆ ԵՒ ԳԱՐԱԹԱՇԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ

Իզմիր, Գարաթաշի բնակիչներէն Այտինի հանգուցեալ Կարապետ էֆ.ի այրին Տիկին Եպրաքսէ, նոյն թաղի մէջ իր բնակած տունը եւ վարձու տրուող ուրիշ մը, այսինքն երկու ամբողջ տուներ, ինչպէս նաեւ վարձու տրուող ուրիշ երեք տուներու մէջ իր ունեցած կէսէն աւելի բաժինները, նմանապէս Հայոց թաղին մէջ Լուսաւորչեան Ազգ. Հիւանդանոցի մօտ Տէրտէր փողոցը գտնուող ամբողջ մէկ տունը՝ Այրի Տիկին Կիւլիանէ Մ. Պալեզեանի յորդորանքով և իր յօժար կամքով՝ Ազգ. Լուսաւորչեան Հիւանդանոցին և Գարաթաշի Ս. Կարապետ եկեղեցիին կէս առ կէս և օրինական պայմաններով վաղճ ըրած է։ Այս վաղճին մի թէքէլիֆութիւնը յիշեալ Այրի Տիկին Եպրաքսէի պիտի պատկանի իր կենդանութեանը, և իր մահէն վերջը պիտի փոխանցի Վիճակին Առաջնորդին, միայն թէ իր երկու զաւակները՝ այդ տուներէն միոյն մէջ պիտի բնակին, ինչպէս նաեւ մնացեալ տուներու վարձքին զուտ հասոյթէն պիտի օգտուին ցկեանս, իսկ անոնց մահէն վերջը ամբողջովին վարձքը կէս առ կէս պիտի յատկացուի վերոյիշեալ երկու բարեսիրական և կրօնական հաստատութեանց որոշեալ պէտքերուն։ Այս վաղճը պաշտօնապէս արձանագրուած է Իզմիրի Հայիմին կողմէ դրկուած Շէրիի երկրորդ գրագիր Մէհմէտ Ալի էֆ ի միջոցաւ։ Արձանագրութեան միջոցին առժամանակեայ միւթէվէլլի եղած է Ազգ. Վարչութեան անդամներէն և Իզմիրի Ա. երկրաչափ Երուանդ էֆ. Խորասան և իբրեւ վկայ ներկայ գտնուած են Գարաթաշի Տ. Աբրահամ քահանայ Մանիկեան, տեղւոյն Տնտես. Խորհրդոյ անդամներէն Սարգիս Շահինեան և փաստաբան Նազարէթ Հ. Ներսէսեան էֆէնտիները։

Ս. ԳԱՏՐԻՍՐԲ Հայրը երէկ եւս Պայրամի տօնին առթիւ շնորհաւորական այցելութիւն տուաւ Շէյխ-իլ-Իսլամ Բարձր. Ճէմալէտտին էֆ.ի, Ոստիկանական նախարար Վահիտ. Շէֆիգ փաշայի և ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու։

ՎԱՆԱՑ Առաջն. Փոխանորդ Տ. Մեսրոպ քհ.կ'իմացնէ Պատրիարքարանի թէ Աղթամարայ Նորընտիր Կաթ. Տեղապահ Տ. Յովսէփ Եպս. Վան երթալով այցելած է Վահիտ. կուսակալին, որ սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրած է Ն. Սրբազնութեան։ Տ. Յովսէփ Եպս. Աղթամար վերադարձած և ձեռնարկած է իր պաշտօնին, Վանէն իր հետ տանելով Կուսց Ենապատի միաբան Տ. Վահրամ Վրդ.ը։

Տ. ԳԷՈՐԳ ՔՀ. ՀԻՒՐՍԻԶԱՆ Եգիպտոսէն Դամասկոս գացած է, քահանայագործելու համար։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ Խորհուրդը երէկ գումարուեցաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ և զբաղուեցաւ կարգ մը ուսուցչական և վարժարանական խնդիրներով։

ԻԶՄԻՐԻ Առաջնորդ Տ. Եղիշէ Եպս. Դուրեան, նամակով մը տեղեկացուցած է տեղւոյն Պատ. Փոխանորդ Տ. Դանիէլ Մ.Վրդ. Յակոբեանի թէ յառաջիկայ հինգշաբթի, Դեկտ. 2, Մէսաժբրիի շոգեւաւով պիտի մեկնի Իզմիր։

ՀԻՄՆԻՄԱՆՍՈՒՐԻ մեր թղթակիցը Նոյ. 5 թիւով կը գրէ մեզի.— «Այս միջոցիս քաղաքս կը գտնուի Մալաթիայի Առաջնորդ Գեր. Տ. Գէորգ Մ. Վրդ. Սալանեան, որ Քեսաղիէէ եկած է. հոն եկեղեցիի չինութեան ձեռնարկելով յաջողած է կարեւոր գումար մը հանգանակել, և յոյս կայ որ Կաթողիկոսարանի և Պատրիարքարանի օժանդակութեամբ պիտի կրնայ գլուխ հանել զայն։ Նորին Գերապատուութեան անդուլ ջանքերուն շնորհիւ Նարընշայի եկեղեցին և վարժարանին չինութիւնները սկսած են արդէն և Իլպիլի եկեղեցին նորոգութիւնն ալ ձեռք առնուած։ Տասներկու հայ գիւղերու համար, որոնք երկար ատենէ ի վեր առանց քահանայի մնացած էին, գտած է յարմարագոյն մէկը որ մօտերս քահանայ պիտի ձեռնադրուի ի միսիթարութիւն ժողովրդեան։ Քաղաքիս մէջ փառաւոր Առաջնորդարան մը չինել տուաւ, նորոգեց վարժարանը և կազմակերպեց Թաղ. Խորհրդոյ. վարժարանի Հոգաբարձութեան և Աղքատախնամի ժողովները, որոնք երկար ատենէ ի վեր անունով միայն գոյութիւն ունէին։ Այս երեք ժողովներու անդամներն ալ կարող և հմուտ անձնաւորութիւններ ըլլալնուն, յուսալի է որ եկեղեցական ու դպրոցական գործերը չենք չնորհք կարգի մտնեն քիչ ատենէն։ Առաջնորդ Հայր Սուրբը գրեթէ իր բոլոր թեւերուն մէջ յաջողած է նաեւ իսպառ անհետացնել պաղլրգի յոռի սովորութիւնը, որ քիչ նախքնէ չի գործեր տակաւին չատ տեղերու մէջ։ Տ. Գէորգ վարդապետ այժմ հիւր կը մնայ քաղաքիս Թաղապետական բժիշկ Արտաշէս էֆ. Ազնաւորեանի տան մէջ. և ամիսէ մը պիտի մեկնի Պէհէսնի։ Գնահատելի է արդարեւ մեր Առաջնորդ Հօր չինողի հանգամանքը ու մանաւանդ համակրելի ընաւորութիւնը, որոնք հաւասարապէս սիրելի և յարգելի ըրած են զինքը թէ՛ իր հօտին և թէ տեղական իշխանութիւններուն։»

ԲՍՐԻԶԻ յոյն եկեղեցիին Արիմանտրիտը այցելութեան գացած ըլլալով Բարիզի Հայոց հոգեւոր հովիւ Արժ. Տ. Վռամշապուհ քհ. Քիւպարեանի, նորաչէն եկեղեցիին ետեւի կողմը չինուած և Տէր Հօր բնակութեան յատկացուած չինքը. մէկ քանի օր ետքը Տ. Վռամշապուհ քհ. փոխադարձ այցելութեան գնաց և մեծ պատիւով ընդունուեցաւ Յունաց Արհիմանտրիտէն։

ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾ Պ. Տէր-Մարուքեան, կիսանդրի մը չինած և Բարիզի այս տարուան «Աշնան Նկարահանդէս»ին մէջ ցուցադրած է։

ԹԱՍԳԻՒՂի Աղքատախնամին մէկ օսմ. ոսկի նուիրած է Տիգրան էֆ. Թօքատեան։

ԱԶԴ.— Ի գիտութիւն բարեպաշտ ժողովրդեան կը ծանուցուի թէ Թաղիս Ս. Կարապետ եկեղեցւոյն վերաշինութեան և օծման 16րդ տարեդարձին առթիւ, Խորհրդոյս կողմէ մասնաւոր բաղէս հրաւիրուած է Գեր. Տ. Եղիշէ Ս. Եպսկ. Դուրեան, այս կիրակի, Նոյմ. 28 յատուկ Ս. Պատարագ մատուցանել և կենաց բանի քարոզել. յետ Ս. Պատարագի՝ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ս. Եկեղեցւոյս վերաշինող բարերարաց Վսեմ. Ուենեան Հարազատաց երջանկայիշատակ ծնողաց հոգւոյն համար։

Ի դիմաց Թաղ. Խորհրդոյ

Վ. Ասեճադիր Ասեճապետ

ՅՈՎՀ. ՈՒՆՃԵԱՆ Թ. ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ

Սկիւտար, Նոր Թաղ, 26 Նոյմ.

Պ. ՀԱՅԿ ԿԻՒՏԷՆԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Պ. Հայկ Կիւտէնեան՝ երիտասարդ տաղանդաւոր Հայ չուքթակահարը, որ համբաւ մը չունած է արդէն եւրոպական սալօններու մէջ և որուն մասին տեղական ֆրանսական մամուլն ալ քանիցս դրուատական տողերով խօսեցաւ, յաւելեալ չաբաթ իրիկուն ժամը 9ին (ը. ե.), Իենիսն Ֆրանսէզի Սրահին մէջ ձայնական և գործիական Նուագահանդէս մը պիտի տայ՝ մասնակցութեամբ Օրիորդ Ա. Սիմոնիէանի։

Այս նուագահանդէսին մասին աւելորդ չենք սեպեր չեշտել թէ, եղանակիս էն փայլուն ու միւնոյն ատեն էն յաջողուած երեկոյթներէն մէկը պիտի ըլլայ. քանի որ Պր. Կիւտէնեան կրցած է դռնացում տալ աւելի նուրբ ճաշակներու։

Ահաւասիկ այդ նուագահանդէսին յայտագիրը.

Ա. ՄԱՍ

1. Սոնատ ՀԻՆՏԷԼ
(Օրբերգ ԿՕՏՍ։Ռ (ՕՐ. ՍԻՊՕ
2.) Եթէ պարտիզ-) ՄՕՆԹՈ
(պան ըլլայի ՇԱՄԻՆՅՏ (ՏԻՍԼԷ
(Առիա ԿՕԼՏՐԱՌՔ
3.) Գիւմօէնք ՏՎՕՌԱՔ

Բ. ՄԱՍ

1. Սոնատ ՊԷԹՕՎԷՆ
2. Ռոմանս ԹՕՅԹի.
ՕՐ. ՍԻՄՊՈՆԻՏԷՍԷ
3.(Թառանթէլ ՎԻԷՆԻԱՎՍԿԻ
) Ցիկայնըրվայզըն ՍԱՐԱԶԱԴԷ

Տոմսերը կը ծախուին Սբլանտիտ. և Քոմանտիոնկէրի քով, նուագահանդէսին գիշերը՝ կիսեմին մէջ, Մէկ տոմսով՝ միայն մէկ հոգի կ'ընդունուի։

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ

(ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԵՐԲՄՆԱԳԻՐ)

Կը խնդրենք ազգօգուտ Մանզումէէն, իբրեւ արդարաբեր և անկողմնակալ թերթ, փութով հրատարակել սոյն պաշտօնական հերքմնագիրը։

Մանզումէի 1047 թիւին մէջ մեծ զարմանքով կարդացինք «Պրուսայի Դպրոցները» խորագրով և Դպրոցասէր ստորագրութեամբ գրուած մը։

Թէպէտ քաղաքիս Հայ հասարակութեան բանիբուն մասը անմիջապէս կռահեց Դպրոցասէրին նենգաւոր դիտումը, բայց և այնպէս, Պրուսայէն դուրս գտնուող կրթասէրներուն ալ պէտք եղած բացատրութիւնը տալու համար, կը փութանք ներկայիս քննութեամբ հերքել ինքնակոչ Դպրոցասէրին քննչատութիւնը։

Արդ, յօդուածագիրը կը գրէ. «Տեղւոյս Սգ. Երկսեռ վարժարանը այս պահուս անմախանձելի կացութեան մը մէջ կը գտնուի» Ընդհակառակն հիմա վարժարանները բարեկարգ վիճակ մը ունին։

Դարձեալ կը գրէ. «Թաղականութեան և Հոգաբարձութեան ընտրութիւնները նոր յոյսեր տուած էին ամէնուս։ Սակայն ցաւ է ըսել որ յուսախաբ եղանք։» — Բացի Դպրոցասէրէն, որ ո՛վ գիտէ ինչ սրտի ցաւ ունի, համայն Պրուսացիք գոհ են ազգային մարմիններուն գործունէութենէն։

Ցեռոյ կարգ մը բանդագուշանքներէ ետք. միամտաբար կը խոստովանի վարժարանին չէնքին ու դիրքին գեղեցկութիւնը, մեր օրով եղած նորոգութիւնները և ուսուցչական մարմնոյն կարող տարրերէ կազմուած ըլլալը։

Դպրոցասէրը, իր այս յայտարարութիւններովն իսկ, կը հաստատէ մեր արդիւնաւոր գործունէութիւնը և ի յայտ կը բերէ իր չարամտութիւնը. կը հարցնենք ո՞չ Դպրոցասէրին, որուն անկեղծ չըլլալը չատ ակներեւ է, այլ բոլոր կրթական գործէ հասկցողներուն թէ կարելի՞ է եռամսեայ պաշտօնավարութեան մը մէջ ասկէ աւելին ընել. բայց վերոգրեալներէն զատ՝ Դպրոցին վերամուտէն ի վեր, օր չէ անցած որ մեծ կամ փոքր բարեկարգութիւններ չի կատարենք. սակայն յօդուածագիրը ճիշտ ատոնց հակառակը ցոյց տալ կ'ուզէ, երբ յայտ յանդիման ստելով կը գրէ. «Ներկայ դպրոցական չրջանի սկիզբներն ենք դեռ, բայց դպրոցական գործերը իրօք ցաւալի են.»

Դարձեալ պիտճէին համար կը գրէ. «350 երկսեռ ուսանողներու համար 750 ոսկի՝ անագին գումար մը.» — Ասով կ'ապացուցուի թէ յօդուածագիրը դպրոցներուն կացութիւնը վրայ տեղեակ չէ վասնզի աչակերտաց թիւը ոչ թէ 350 է այլ 500 իսկ պիտճէն ալ ոչ թէ 750 ոսկի այլ 62000 զրուշ կամ 574 ոսկի։ Այս գումարը հաւասար է նախորդ տարիներու պիտճէին։

Հարկ չկար որ Դպրոցասէրը կեղծ անուան մը ներքեւ հրապարակ նետուէր. կրնար նոյն իսկ մեզ դիմել եւ մեր արարքը երես առ երես քննադատել, եւ մենք, սիրով զինքը մտիկ ընելէ ետք, եթէ իր ըրած դիտողութիւնները իրաւացի գտնէինք կամ պէտք եղած բացատրութիւններն իրեն պիտի տայինք եւ կամ իր ըսածները պիտի գործադրէինք։

Ե. այսպէս ընելու ալ վերստին պատրաստ ենք. բնաւ կարեւորութիւն չի տալով իր անճահ յարձակումներուն, զինքը կը հրաւիրենք անմիջապէս ներկայանալ տեղւոյս Պատ. Քաղաքական ժողովին եւ հոն հաստատել դպրոցներուն բարեկարգ չըլլալը, հակառակ պարագային ամէն մարդ պիտի իմանայ թէ իր ըրածը ՃԻ զրպարտութիւն մըն է։

Ի դիմաց Հոգաբարձութեան

Զ. Կ. ՕՀԱՆԵԱՆ Ց. Պ. ՔԱԼԵՕՆԵԱՆ

ՄԱՆԶՈՒՄԷ

Անկողմնակալութեան համար միայն կը հրատարակենք այս հերքմնագիրը, որ սակայն պատասխան մը կարելի չէ նկատել այն նամակին թէ Պրուսայի վարժարանները լաւ վիճակի մէջ չեն։ Հոգաբարձութիւնը ինքէ որ կ'ըսէ թէ փայլուն վիճակի մէջ են։ Պաշտօնական մարմին մը կրնայ ըսել իրեն համար թէ իր պաշտօնին մէջ կը թերանայ։ Մենք որ դպրոցին մասին դժգոհութիւնները առաջինը չենք։ Հոգաբարձութիւնը աւելի լաւ կ'ընէ որ իր ջանքերը կրկնապատկէ և դրական արդիւնք մը տալով կարկեցնէ դիտողութիւնները։

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ԹԵՄ

Վաղը պիտի քարոզեն։

Բերայի մէջ ժամը 4.15ին Վեր. Սրսէն Շմաւոնեան։

Կէտիկ Փաշայի Ամերիկեան Վարժարանին մէջ ժամը 5.15ին Մ.Իրան էֆ. Ճէճիզեան։

Սկիւտարի մէջ ժամը 5ին Փրոֆ. Ց. Հ. Ճէճիզեան։

Պայազիտ Հաուսի մէջ ժամը 5.45ին Վեր. Ց. Դ. Դրիգորեան (Թուրքերէն)։

Խաս-Գիւղի մէջ ժամը 7.30ին Պատ. Ս. Զորիկեան։

* * *

ԱԶԴ.— Բոպէրթ Գոլէճի ուսուցիչներէն Դասպար էֆ. Թիւսիւզեան հրաւիրուած է ուղերձ մը ընել Ե. Դրիսա. Ընկերակցութեան Ժողովին մէջ վաղը, ժամը 9ուկէսին (Ը. Թ.), Գումգաբուի Բէսթին մէջ։ Փափաքողներ կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ։

ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ԲԱԺԻՆԸ

ՆԳԱՆԱՔՕՍԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Իզմիտի մէջ, ճարտարապետ Մինրան էֆ. Պ. Ազարեանի նշանախօսութիւնը կատարուեցաւ Օր. Բերուզ Ա. Գիւլթիրեանի հետ։ Ազարեան էֆէնտի Իզմիտի Իտատիէի, Պրուսայի Շերամաբուծական և Պոլսոյ Կայսերական Գեղարուեստից վարժարաններէն վկայեալ է, և Իզմիտի, Գիլէճիկի, Սֆիոն Գրամատիսարի և մօտակայ քաղաքներու մէջ հանրօգուտ չինութիւններու աչխատած է։ Իսկ Օր. Բերուզ Պարտիզակի Ազգային և Ատաբազարի Հայուհեաց վարժարաններուն մէջ իր ուսումը աւարտած և ազնիւ բնաւորութեամբ օժտուած օրիորդ մըն է։

Մեր շնորհաւորութիւնները։

ՔԱՓՍՈՒԼԵ

Յառաջիկայ Կիրակի, Նոյմ. 28, Իզմիտի Յ. Աստուածին եկեղեցիին մէջ պիտի կատարուի Թորոս էֆ. Յովհաննէսեանի և Օր. Սրաքսի Տ. Ազարեանի պսակադրութեան հանդէսը։

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ

BOURSE DE PARIS

9 Դեկտմբեր 1904

Ֆրանս. 3% Français)	98 67
Բէժի (Tab. Turcs)	355 —
Օսմ. Միացեալ (R. Nv. Unif.)	87 70
Երկաթուղի (Lots Turcs)	127 25
Գանգ Օթթ. (Banque Ott.)	595 —
Թրանսվալ (Transvaal)	105 —

ՍԵԼԱՄԼԸԳ ՐԷՍՄԸ ՍԼԻՍԻ

Տիւնքի ճիւմա կիւնիւ Սէլամլըգ բէսմը ալիսի Համիտիյէ ճամիի էրէֆիֆտէ իճրա պուրուլմըշ տը։

ՆԵՐՔԻՆ

ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ.— Այս մեծ գիծին առաջին հատուածին Գոնիա-Էրբիլի երկաթուղիին վրայ արմտիքի փոխադրութիւնը սկսաւ և Պոլիս-Գոնիա գիծին վրայ ալ բերքերու փոխադրութիւնը մեծ ոգեւորութեամբ կը կատարուի։ Գոնիայէն եկած արմտիքի կառախումբերուն մէկ մասը Տէրինճէի նաւահանգիստը կը կենան և ք'ոնները չոգենաւ կը փոխադրուին։ Ուղղակի Հայտար փաշա հասնող արմտիքի կառախումբերն ալ օր օրի կ'աւելնան։

ՆԵՂԻԼԻԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԸ.— Պոլսոյ անգլ. դեսպան Սըր Նիքոլաս Օ'Քոնոր և Տիկինը երկու շաբաթէն Պոլիս կը հասնին։

ՇՈՒԷՏ-ՆՈՐՎԷԿԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆ Պարոն Պէք Ֆրից, որ արձակուրդով իր երկիրը կը գտնուի, իր կառավարութեան կողմէ սոացաւ Բեւեռական Աստղ պատուանշանին Բ. աստիճանը։ Փետրվարին Պոլիս կը հասնի դեսպանը։

ՔՐՈՒԻԲի ԶԻՆԱՐԱՆԻՆ տնօրէններէն Մ. Միլլէր առջի օր Պոլիս ժամանեց։

ԲԷՐԹԼԷ Պէց.— Տալնիէն Պոլիս հասած նամակէ մը կը հասկցուի թէ պատերազմին զինուորական գործողութեանց հետեւելու համար Ճարոնի բանակին մօտ եսմ. կցուրդ գնդապետ Բէրթլէվ պէյ Տալնի ժամաներ է։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ հրամայեց բժշկական քննութեան ենթարկել Բարթ Սայիտի ժամանումները։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ.— Պոլսոյ Պարսից դեսպան իշխան Միրզա Ռիզա Խան, որ Բեթերսպուրգ ժամանեց, Զարին կողմէ ընդունուեցաւ և Ն. Վեհափառութեան յանձնեց Շահին մէկ ինքնագիր նամակ։ Զարը բարեհաճ ընդունելութիւն մը չնորհեց և Սլէքսանտր Նէվսքի ականակուռ պատուանշանը նուիրեց Պարսիկ պատուիրակին։

ՕՍՄ. ՆԱՒԱՏՈՐՄԻՆ ընդհ. քննիչ և ծովային սպառազինմանց ու թրփիլանաւերու յանձնաժողովին նախագահ դեր-ծովակալ Ահմէտ փաշա Ա. Ֆէրիգութեան բարձրացաւ։

ՄԻԼԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ.— Միլանէն մինչեւ Սէմիլոնա երկաթուղի մը չինուեցաւ, որ աշխարհիս ամէնէն մեծ թիւնէլէն կ'անցնի։ Այս առթիւ Միլանի մէջ 1906ին միջազգային ցուցահանդէս մը պիտի կատարուի, որուն պիտի մասնակցի նաեւ Պոլսոյ իտալական առեւտր. Սենեակը։ Սենեակին նախագահը հրաւիրեց օսմ. Հանր. Պարտքի վարչութիւնը, որպէսզի մասնակցի ցուցահանդէսին, Թուրքիոյ աղահանքերուն նմոյշները, խոզակները և մետաքսները ցուցադրելով հոն։

ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԿՈՒՍԱԿԱԼԸ։— Ելմըսական Բարձր. Ծանձնաժողովը հեռագրով չնորհակալութիւն յայտնեց Պրուսայի կուսակալ Ըէ.իտ փաշայի, որ ընդհ. ամաթոչակներու յատկացուած գումարէն 2000 ոսկի աւելի ղրկած էր։

ԱՐԻԵԼԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ.—Անդորրութիւնը և ապահովութիւնը վերահաստատուած ըլլալով Բումիլլի մէջ, այդ առթիւ երկաթուղիներու երթեւեկութեանց մէջ եղած առժամեայ փոփոխութիւնները ջնջուեցան։ Եւրոպական կառախումբերը, եղած փոփոխութեանց համաձայն գիշեր մը Սկիւտարի կը մնային և հետեւեալ օրը Սելամիկ կը հասնէին։ Այս կարգադրութիւնը ջնջուեցաւ այժմ և նախորդին պէս, ասկէց ետք առտուն Զիպլէֆչէէ մեկնող կառախումբերը ժամը 5ին Սելամիկ կը հասնին և գիշերը հասնող եւրոպական թղթատարները առտուն կանուխ կը ցրուին։

ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ.—Անցեալները ձերբակալուեցան Ճուսայի-Պալացի Եուանչօ Կուչօ և Սթոյչօ աւազակները, որոնք Զէրնոպէքիի խումբէն էին։

ՇԻՐՔԷԹԸ.— Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ Շիրքէթի վարչական խորհուրդը չոյս նոր չոգենաւերու համար կը բանակցի Կլասգոյի Ֆէրֆիլա նաւարանին հետ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵՂԱՆ.— Ակադեմական Մ. Բիէր Լօթիի հրաւէրին վրայ Տիկին Սառա Պէռնար առջի ցորեկ ճաշեց Վօքուր պահականաւին մէջ։

ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵՏԱՔՍ.— Նիքոլայիտի էֆ. արտօնութիւն խնդրեց ծառի կեղեւներէ արհեստական մետաքս պատրաստելու գործարան մը հաստատելու՝ մէկ միլիոն ֆր.ի պարատոմս հրապարակ հանելով։ Այս ծրագիրը քննելու համար յանձնուեցաւ հանրագուտ չինութեանց նախարարութեան։

ԱՅ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀՐԿԻԶԵԱՆՆԵՐԸ.— Աֆիոն Գարահիսարի վերջին հրկիզեալներէն ոմանց տուները դեռ չինուած չըլլալով և կարօտ վիճակի մէջ ըլլալով, Պրուսայի կուսակալութեան խնդրանքին վրայ Բաղաքապետութիւնը հանգանակութենէն մնացած 28,000 ղր.ը հոն ղրկեց նոյն նպատակին գործածուելու համար։

ԲԱՂԱՌ. Բիշեկկան վարժարանէն դայեկութեան վկայական ստացան, յաջող քննութիւն մը տալէ ետք, այրի Տիկին Խնկենի Ց. Զաքարեան և Օր. Նուրիցա Շնորհօքեան։

ԲՈՐԹ-ՍԱՑԻՏԻ ՆԱՒԱՀԱՆԴԻՍԸ.— Սիւէզի Ջրանցքին Վարչական Խորհուրդը որոշեց Բորթ-Սայիտի նաւահանգիստը մաքրելով և խորունկութիւնը 10 մէթրի վերածելով Ալէքսանդրիոյ պէս մեծ նաւահանգիստի մը վերածել։

ԶԵՆՇՈՒՄԻ ՄԸ ԴՈՐՇԸ.— 1318 տարուան Օսմ. Պանքայի և Պրուսայի Կառավարական Սնտուկին միջև եղած հաշուընթացին մէջ 82,950 ղր.ի բաց մը կար, որուն համար այդ ատենէն ի վեր քննութիւն կը կատարուէր։ Պրուսայի կուսակալը այս անգամ ինք անձամբ ձեռք առաւ այդ զեղծումին գործը։

ԱՆՏԱՌՍՑ ԵՒ ՀԱՆՐԱՑ նախարարութեան Սրճանագրութեան Դիւանի փոխ-տնօրէն Ցարութիւն էֆ. Քէսմիրճեան Պոլսէն Էսիրնէ մեկնեցաւ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԴԵՀ ՏՎՐՏԱՆԷԼԻ ՄԷՋ.— Տարտանէլէն երէկ առտուան թուով հասնելու հեռագիրը հասաւ Պոլիս.— Երէկ գիշեր ժամը 5½ին հրդեհ ծագեցաւ Իսլամաց Քալէ Սօքաք թաղին մէջ։ Բարեբախտաբար չուտով սահմանափակուեցաւ բոցերը և երկու քարաշէն տուներ միայն այրեցան։

ԴԻԱԿ.— Ֆէնէրի բացարէնէ երէկ դիակ մը հանուեցաւ։ Անմիջապէս քննութեան ձեռնարկուելով հաստատուեցաւ թէ Ֆէնէր բնակող և Ղալաթիա, Միլլէթ Խան սրճարար Նիքոլին է։

ԿԵՂԾԱՐԱՐ ՀԱՑ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ.— Եգիպտոսէն կը գրեն թէ գաղտնի ոստիկանութիւնը անցեալները կոխեց Ալէքսանտրիա, Հիւպատոսներու Հրապարակին վրայ հայու մը տունը և յանկարծակիի բերաւ երկու հայ կիներ և տղայ մը, որոնք մէկ ղրչնոց եգիպտական կեղծ դրոշմաթուղթեր կը չինէին։ Ոստիկանութիւնը դրաւեց գործիքները և իր տեղեկագիրը պատրաստեց։

ՑՈՒՍԱՀԱՏ.—Առջի իրիկուն, Շիրքէթի չոգենաւը երբ Եէնիքէօյի կը մօտենար, Իսլամ երիտասարդ մը ինքզինք ծով նետեց, անձնասպանութեան համար։ Շոգենաւը կեցաւ և ազատեցին յուսահատը։ Անձնասպանութեան պատճառը յայտնի չէ։

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՄԱՀ.— Սամսոնի Քօքքատու հասարակութեան քաղաքապետ Մ. Ամիրսօնիս մեռաւ հետեւեալ եղերական պարագաներուն տակ։ Քաղաքապետը իր եղբօր Մ. Անտրէի և քարտուղարին հետ ծովի ճամբով Վանի կ'երթար, դատական գործի մը համար։ Ճամբորդները բաւական մօտեցած էին նոյն կեդրոնին, երբ տիրող սաստիկ հովէն չրջեցաւ նաւը։ Նաւավարը, քարտուղարը և քաղաքապետին եղբայրը կրցան կառչիլ նաւակին և օգնութիւն աղաղակել, բայց քաղաքապետը ջուրերէն հեռուն քաշուեցաւ։ Բաւական երկար ատեն տակաց, մարտնչեցաւ ալիքներուն դէմ, լողաց՝ ցամաք հասնելու համար, բայց ուժը կարեցաւ և անյայտ եղաւ ծովին յատակը։ Իսկ միւսները ցամաքէն եկած օգնութեանց չնորհիւ ազատեցան։

ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԲԱՐԻԶ, 9 Դեկտ.— Ռուսք ետ մղեցին Շահօքուլի մէջ ճաքոնական յարձակում մը։

—Բորթ Արթուրը պաշարող ճաքոնական բանակին սպաները կը յայտարարեն թէ բերդաքաղաքին անկումը տեղի պիտի ունենայ դէպի Փետր.ի վերջերը։

ԼՈՆՏՈՆ.— Թոքիոյէ կը հեռագրեն թէ Ռուս և Ճարոն զօրքերուն ցուրտէն պահպանուելու համար փոսերու մէջ պառկիլը հիւանդութեանց տեղի կուտայ։

—Զիֆուէն կը հեռագրեն թէ Բորթ Արթուրի ճաքոնական բանակը ամէն օր նոր զօրք, թնդանօթ և ռազմանիւթ կը ստանայ։

ԳԱՒԱՌԱՑԻՆ ԱՆԿԻՆՆԵՐ

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ, ԵՒ ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ

Ամառնավերջի օրերու յեսուսմաց հաճոյքի մը վայելումին հետապատկերովը, իրիկուան ժամը 12ին ատենները երբ ամէն մարդ իր բունիկը կը քաշուի ցորեկուան խոնջէնքը մեղմացնելու համար, սիրելի բարեկամիս հետ ինքզինքիս կը նետենք երկու աչխոյժ ձիերու վրայ ու կ'ուղղուինք՝ ընկողմանող դրամատէրի մը պէս կրնակը Տիքմէնն կոչուած բլուրին տուած բաղմող Անեղրի հայաբնակ գիւղը՝ որ քաղաքին արեւմտեան կողմը, հիշդ դիմացը, բարեկամի մը պէս անոր կը նայի։

Արեւը դեռ նոր հորիզոնէն անցյուսացած՝ իր վերջին ճառագայթներու նուազկոտ հեաքը կը գծագրէ մեր դիմաց, աղօտ կարմիրով մը մարմրուն՝ զուր փորձելով ոսկեզօծել ամպերու դէզերը, որոնք բարդ բարդ դիզուած կը մնան երկնքին երեսը, իբր լուռ հանդիսատեսները ճաճանչաւէտ արփիին վերջալոյսի հոգեւարքին։ Քիչ մը վերջը այդ կարմրա աղօտ հետքն ալ կը կորսուի արեւուն, ու լուսաւորներուն է՛ն փայլունները կ'սկսին կեանք առնել կայծկլտող հրպէկ կայծերու պէս՝ եթերին անհունութեանը մէջ։ Ցերեկի տաք մթնոլորտը զով շունչ մը կ'առնէ իրիկուան զեփիւռէն՝ որ մը-թընդալի այս առաջին վայրկեաններուն առաւօտէն կարօտալից ողջոյններ կուտայ չլսկայ տարածութեան ուուրին ու մարդին, և հոն ցիրուցան գտնուած ծառերուն գլուխները մեղմով կը շարժէ, տերեւներուն զգուշաւոր սօսափիւնը տարտամօրէն լսելի ընել տալով։ Մօտակայ դաշտավայրերու հօտերը իրենց ճամբան դարձուցած դէպի գիւղ՝ զուարթ կայտիռով կը դիմեն տառալ, սիրուն աղմուկ մը ցանցնելով բաց և զով օդին խաւերուն մէջ։ Լուսինը իրիկուան նորեկ մութին թեթեւ խաւարին մէջ քիչ քիչ համբարձակութիւնը կ'ունենայ ցոյց տալու իր ճերմակ դիմագիծը՝ որ ցերեկուան արեւին փարփառ դեղին ոսկի անկմար մռայլուած էր։

Ձիերը ասպանդակներէն մղուած կը ցատկեն մեր տակը, ու ոստոստուն քայլերով կը յառաջանան իրենց առջեւ երկարող ծուռճամբիկ արահետէն, բոպէէ բոպէ իրենց հաճոյալի խրխնջիւններով, ուրախութիւններով լեցընելով մեր սիրտը։

Հետզհետէ ստուերացող խաւարին մէջ չարունակելով մեր ճամբան՝ Անեղրի բարձունքն ի վեր կ'ելնենք, և հազիւ գիւղին մէջ մտած, վար կ'իջնենք ձիերէն։

* *

Շապին Դարահիսարի արեւմ. կողմը, Գայլ-ծաչիի կուչուն վար մինչեւ Գայլ գեսի Կիրանոսի հիւղը զառկող դաշտատափին մէջտեղը կը բարձրանայ ահագին քարուտ բլուր մը, բրգաձեւ, օրերով հեռու բարձունքներէ տեսանելի ըլլալու ատիճան բարձր դիրքի մը վրայ։ Քաղաքին կամ մօտակայ գիւղերուն կարօտը քաշող ուղեւորը՝ դիմացէն, մանաւանդ հարաւ և արեւմ. կողմերէն, տեսնելով Տիքմէնի սրածայր գագաթը, իր ճամբորդութեան հանգրուանումը կ'սկսի երազել Տիքմէնի նշմարումին մէջ, ժամ առալ ատ-ալ հասնելու, իր սիրելիներուն գըբկացը մէջ հանգչելու, զանոնք վայելելու և ծննդավայրը լուսաչքով տեսնելու անզուսպ տենչովը վառուած։ Ու պանդխտութեան ելլող դժբախտը, իր ծննդավայրէն հեռացումին մէջ, յաճախ եթին դառնալով ընդերկար կը դիտէ Տիքմէնը՝ մինչեւ անոր տեսողութենէն այլեւս վրիպելը՝ ծննդավայրի գեղեցկութենէն բաժնուելու ծանր տպաւորութեանը տակ։

Ահա այս բլուրը,— որուն Տիքմէն կամ Տիթմէն անունին ո՛ւսկէց առալ գալը ստուգաբանական մասնաւոր աշխատութեան կարօտ է, քանի որ այդ մասին ուսանողութիւն մըն ալ չի լսուիր— հինաւուրց ծանօթ ծերունիի մը պէս նստած է քաղաքին դիմացը։ Պատմականօրէն հեռաքրքրութեան արժանի և ուսումնասիրուելիք պայմաններու մէջ կը գտնուի Տիքմէն։ Կրնայ չահեկան լուսաբանութիւններ մըն ալ առալ բերուիլ, եթէ սակայն հետազօտութիւններ կատարուին։ Պատմականապէս իր ունեցած նշանակութիւնը ճշդել ձեռնհասներու թողուլով, կ'ցնցնիմ բացայայտ ու չահեկան ուրիշ կողմի մը, վասնզի ա՛յն հմտութիւնս, ժամանակս, և ո՛չ ալ տրամադրութիւնս կը ներեն այդ կատարուելիք մանաւոր ուսումնասիրական աշխատութեան համար։ 400 ոտքէն աւելի (350 արշին) բարձրութիւն մը ունի Տիքմէն։ Իր ձեւը, քարուտ և աւազուտ կազմուածքը, իր կողերուն վրայ ունեցած փոսուտ վայրերը՝ որոնք խառնարաններու կը նմանին՝ զօրաւոր ապացոյցներ են թէ այս բլուրը ժամանակին, շատ հին ատեններ վառող հրաբուխ մը եղած է։ Իբր հրաբխաններ, Տիքմէնի կողերուն վրայ յիշատակելի են հետեւեալ տեղերը՝ որոնք Կալտեղ, Ըսչընկախ են. անուններով կը յիշուին աւանդաբար։ Ասոնք վերջերը գաղթականներ եղած են, ինչպէս կ'երեւի տակաւին մինչեւ հիմակ Մնացող քարէ չէնքերու աւերակներէն։ Տիքմէնի գագաթը շատ հովատուն է, և ատոր համար ժամանակով նշանաւոր անձերու բնակատեղին կամ ամրանոցը եղած է։ Շէնքերու Մնացորդներ և հին գերեզմաններ գտնուած են և դեռ կը գտնուին իր գագաթը ու բոլորտիքը։ Տիքմէնի գագաթէն մինչեւ Ասլան-Թարլասի բռուած տեղը, —որ բըլուրին արեւել. կողմը կ'ինայ, կէս ժամի չափ հեռաւորութեան վրայ,— գտնուած են խողովակներ՝ որոնցմով կը կարծուի թէ կաթի փոխադրութիւն ըրած ըլլան Տիքմէնի գագաթը բնակողները։ Ճիշդ այս նպատակով շինուած խողովակներ Աշխար Օվայի, Մըշակնոց և Կթանոց գիւղերուն միջեւ ալ գտնուած են։

Տիքմէնի կողերուն վրայ գտնուող վայրերը, որոնք ամիթիատրի ձեւով հեռզհետէ դէպի վար կը ցածնան, տեղ տեղ հրաբերան կարծուած խոշոր փոսաձեւ ատիճաններ ցուցադրելով՝ ծածկուած են՝ ընդարձակ տարածութեան վրայ՝ քարասաններով՝ որոնք քանի մը հատ են և քարերը զարմանալի կուտակում մը ցոյց կուտան՝ մինչեւ մէկ ժամ տեղի վրայ։ Այս քարերը ընդհանրապէս մութ կապոյտ գոյնի զարնող երեւոյթ մը ունին, 1-2-3 խորանարդ մէթր խոշորութիւններով, և շատ ալ կարծր ու դիմացկուն են՝ չէնքերու գործածութեան մէջ։ Տիքմէնի վրայ կայ նաեւ շատակէկ տեսակ մը չեկաքար, որ դարձեալ չէնքերու կը գործածուի։ Այս վերջինը աւելի ազնիւ տեսակն է, կռանելի, և կը հայթայթէ ամբողջ քաղաքին չինութեան լաւ քարը, որովհետեւ հնարակ սեւ քարէն քաղաքն ալ շատ ունի՝ Բերդէն կամ Ս. Սարգիսի սարէն հայթայթելի ու երկուքն ալ քաղաքին մէջ գրեթէ։

Տիքմէն իր քարերուն մէջ և կողերուն վրայ ունի խիստ պաղուկ, համով, զուլալ և առողջարար ջուրի շատ մը ակեր՝ որոնց մէջ նշանաւոր են Վեր աղբիւր (Անեղրիի ճակատը), Փաշա Փունղարի, Ջամ-Փունղարի, Պապուն Ակ, Խայիկ Ակ, Օձուկ Ակ, Կեռաս աղբիւր, Կաթնաղբիւր եւն. կոչուած ընարր ջուրի աղբիւրներն ու ակերը։ Ասոնք կը վերաբերին նաեւ Անեղրի գիւղին, որ Տիքմէնի կողին վրայ չինուած է։ Արդէն այս ջուրերը աւելի Տիքմէնին արեւել. կողմը կը գտնուին։ Միւսները զանց առած ենք նշանակել՝ թէեւ Տիքմէնի շուրջը, քարերուն մէջ, կան բազմաթիւ զովացիկ ջուրի ակեր։

Անեղրիի վերեւը, Տիքմէնի արեւել. կողմի քարասանին մէջ կայ օգանչելի բնական ատռնարան մը, Կապուտ Կէօլ կոչուած, ուր մինչեւ յուլիս օգստոս ասայց կրնայ գտնուիլ։ Ժողովուրդը հիւանդներու համար, ամառուան տաքին, ատկէց ատոյց բերել կուտայ։

Տիքմէն իր քարուտ մակերեւոյթին վրայ զարմանալիօրէն առալ կը բերէ երգեցիկ ծառեր, և մանաւանդ ծաղիկներ։ Գարունը ամբողջ այդ կողմերը մանիշակի հոտով կը լեցուին։ Հիանալի են նաեւ Անեղրիի վրան, Տիքմէնի կողին վրայի քարասաններուն մէջ ամող ընկուզենիները։

Տիքմէն բլուրը իր կողերուն վրայ և շուրջը ունի Անեղրի (արեւել. կողմը), Պուռէյիա (հիւս. կողմը՝ 60 տուն բնակիչով, հայաբնակ), Ղազլուճա (հարաւ. արեւմ. կողմը՝ 10 տուն բնակիչ՝ Թրքաբնակ), Միքէլ (հարաւ. արեւմ. կողմը՝ 7 տուն բն. Թրքաբնակ), Պարտակ գիւղ (հարաւ. արեւմ. կողմը՝ 25 տուն բն. Թրքաբնակ), վարի և վերի Պաղչներ և Ախը Տէրէ Թրքաբնակ գիւղերը։ Շրջակայ այս գիւղերուն մէջ սակայն ամէնէն նշանաւորն է Անեղրի՝ իր մեծութիւնով և անոր հեռաւանքը եղող կարեւորութիւնով։

* *

Անեղրի Տիքմէնի արեւել. կողմի կողին վրայ՝ Դարահիսարի արեւմ. կողմը, քաղաքի բերդին քարաժայռին դիմացը, լայնագին ձորաձեւի մը մէջ շինուած գիւղ մըն է՝ քաղաքէն գրեթէ մէկ ժամ հեռաւորութիւնով՝ քաղաքէն 50 ոտք բարձր, հիասքանչ դիրքի մը վրայ։ Համբարձման Տօնը ամէն բանէ աւելի բարձրահայեաց տեղերու վերաբերութիւնը պատճառաւ (վասն զի Թիսուս լեռնէն համբարձաւ) Դարահիսարին և շրջակայ Հայ գիւղացիները Համբարձումը Անեղրի կը տանին։ Այդ տօնին օրուան Առաջնորդն ալ յատկապէս Ս. Պատարագ կը մատուցանէ Անեղրիի եկեղեցիին մէջ։ Գիւղը իր կռնակը ունի Տիքմէնը, երկու կնչտերն ու տոկեն ալ ունենալով մչակելի հողերը, անտառակը, պարէզները եւն.։ Գիւղին հողերուն սահմանը կը կազմեն Պուսէյիա, Ղազլուճա և Ախը-Տէրէ գիւղերը։ Հիանալի է իր դիրքը, և ամարանոցի խիստ յարմար՝ եթէ սակայն Դարահիսարն ալ իր առողջարար օդով և սքանչելի ջուրով պէտք ունենայ հովոցքի։ Գիւղին դիրքը օձապտոյտ է՝ Անեղրիի ձորաձեւին հիւս. կողմը ուռեցող Վառվառիա կոչուած բլուրակին շուրջը։ Իր այդ դարաստանի դիրքին ու սփռուելքին մէջ Անեղրի ունի սակայն տափարակ դաշտավայրեր ալ՝ որոնց մէջ նշանաւոր է Տիքմէնի հիւս. արեւել. կողմը Ջամ-Փունղարի առջեւ տարածուող դաշտ՝ ուր կիներ, հարսներ, երիտասարդներ ու տղաքներ, Զատկին հաւաքուելով գեղջկական պարեր կը տարքեն ու կը զուարճանան՝ տավուլ-զուռնայով։ Փակագիծի մէջ հարկ է յիշել թէ այս սովորութիւնը բոլոր գիւղերու մէջ ալ առ հասարակ գոյութիւն ունի, և շատ հաճոյալի տեսարան մը կը պարզէ գաւառական կեանքի անմեղ կողմերէն։ Վառվառիայի բլուրակին վրայ կան 3 հատ 3-400 տարուան կնձիներ՝ որոնց հովանիին տակ կը հանգչին այժմ գիւղին մեռելները, վասն զի հո՛ն է գիւղին գերեզմանատունը։

Անեղրիի ջուրը ընարր, առողջարար և առատ է։ Տիքմէնի բլուրին բաժնին մէջ դրուած աղբիւրները գլխաւորապէս Անեղրիի կը վերաբերին։ Գիւղին մէջ առ հասարակ ջուրեր կան՝ այս ու այն պէտքերու ծառայող։

Հողը բարերար է և կրնայ չա՛ս աւելի արդիւնաբեր ընծայուիլ, եթէ աշխատութիւն թափուի, սակայն այդ մասին լուրջ ջանք մը չէ՛ տեսնուած մինչեւ հիմակ գիւղացիներուն քով։ Մշակելի հողերուն մեծ մասը կը գրաւեն ծածուին արմատքի մշակութեան նախնական պայմաններու մէջ սակայն։ Մեքենական երկրագործութիւնը, ինչպէս Դարահիսարի բոլոր գիւղերուն, Անեղրիի ժողովուրդին ալ ծանօթ չէ։ Ցորենը յարդէ զատող պարզ մեքենայ մը միայն գիտեն, մնացածը նահապետական գործիքներով կը կատարուի։ Գիւղը ունի քիչ թիւով պարէզներ՝ որոնցմէ առալ կուգան թութ, ոսկոր, տանձ, խնձոր, կեռաս, բալ, սերկեւիլ, պարզուկ և ընկոյզ՝ տեղացիներուն պէտքին հազի՛ հազ բաւական։ Ասոնց հողերուն մէջ առալ կուգան ալոճ, վայրի կաղին, վայրի տանձ, վայրի սեւ թութ (որ չատ համով կ'ըլլայ) են։ Գիւղին բանջարանոցներն ալ տեղացիներու պէտքին համեմատ միայն բանջարեղէն թերեւս կարենան հայցնել։ Մշակումով և կանոնաւոր ջրամարի մը չինութիւնով (*) գիւղի հողերուն մեծ մասը կրնայ արդիւնալից կանոնաւոր պարէզներու վերածուիլ։ Գիւղը առալ աւելի պիտի օգուտի ապահովարար՝ քան ցորենի ու գարիի մշակութիւնով, ուրկէց մեծ օգուտ մը չ'ըլլար Անեղրցին։ Անեղրիի հողը, իբր անպտուղ ծառեր, կ'արտադրէ ուռենի, կաղնի, կաղամախ, փլատիլ եւն.։ Ներարտաքսութեան համար ալ Անեղրի շատ յարմար կրնայ ըլլալ, եթէ ջերմատրդի թթենիներու մշակութեան հոգ և խնամք տարուի։ Հոս գիտել տալ պէտք է որ Թուրքիոյ մէջ ջերմապահութեան հեռզհետէ ստացած կարեւորութիւնը՝ զոյն շահալից ասպարէզի մը վերածած է։ Դարահիսար իր գիւղերու շատերուն հողերուն յարմար մասերը կրնայ թթատանի վերածել։ Գիւղին հողերուն մէկ մասն ալ կրնայ ծառատան-անտառակներու յատկացուիլ, որպէս եկեղեցապատկան հողերուն մէկ մասը, որուն անտառամշակութեանը մասին շատ հոգ կը տանի տեղին քահանան։

Անեղրի Տիքմէնի կողին վրայ ունի քարահանքեր, որոնք քաղաքի չէնքերուն քարերը կուտան։ Եթէ քարի գործը չանգործուի, տարեկան 100 ոսկիի եկամուտ առալ կուգայ։ Դժբաղդաբար այդ գործով զբաղողները հազիւ 1—2ներ են, մինչդեռ ուրիշներ ալ կրնային աշխատիլ տարը վրայ և զարգացնել քարակոփութիւնը։ Այս քարը կարծր չեչաքարի տեսակ մըն է որ չատ չատ կը յարմարի կռանուելու և դիմացկուն ալ է։ Առանցմէ չէնքերու քարերէ զատ կը շինուին գերեզմանաքարեր, ջաներ, աւազաններ, գուռեր, ջրմարանի քարեր, փուռի և ճամբաներու սալաքարեր, եւայլն։

Դիւղին ժողովուրդը կը զբաղի գլխաւորաբար երկրագործութիւնով եւ ջրեպանութիւնով։ Երկու հոգի կայ քարահատութեան հետեւող։ Գիւղը ունի 50է աւելի պանդխտներ՝ որոնք Պոլիս, Սեվաստափլ, Դավալա և Քէօսթէնէ կը զբաղին առեւտրով, ոսկերարութիւնով, արհեստներով եւայլնով և նիթապէս չատ կը նպաստեն իրենց ընտանիքներուն։ Անեղրցիներուն մէկ մասն ալ քաղաքին մէջ առեւտրով կը զբաղի ամէն օր երթեւեկելով։

Գիւղին անունը առալ եկած է յունարէն «Անեղրի» բառէն՝ որ կը նշանակէ անխոնա։ Թուրքերէն այս գիւղին կ'ըսեն եայնը՝ որ կ'երեւի թէ անեղ (=եայ) բառին վրայ յարմարցուած է։ Բուն գիւղն ալ իրօք, խոնաւ չէ՝ երբեք։ Անեղրի զուտ հայաբնակ է և ունի 80 տուն բնակիչ, որոնք բոլորն ալ չրջականներէն գաղթած են։ Անեղրիի ժողովուրդը աշխատասէր, չարքաշ, գործունեայ և միաբով ալ արթուն է։ Իրենց բարոյականին արատ բերող բան մը չըսին։ Շատ կուսարար են և հայհոյող, մանաւանդ կիները։ Իրենց տարազը, թէ՝ արական և թէ իգական տեսիլը՝ քաղաքացիի և գեղջուկ տարազին խառնուրդն է, վասն զի պանդխտութիւնն ու գիւղին քաղաքամօտի հանգամանքը արտաքնապէս այլասերած է զիրենք։ Առալ նոյն իսկ ասկէ 30—40 տարի առալ, հոս չատ հայ մարդիկ կան եղեր, որոնց կմախքները հիմակ կը գտնուին մինչեւ 2½ մէթր երկարութիւնով։ Հետզհետէ տակաւ ժողովուրդին ֆիզիքական կազմութիւնը պզտիկնալու վրայ է։

Իրրեւ նշանակելի հանգամանք գիւղին հարաւային կողմը, Մաշտաճ կոչուած բլուրին տակ կը գտնուի Վանք ըսուած տեղը՝ որուն անունը յայտնի չէ, մնացած են գետնին երեսը միայն 3 հատ քարէ սիներ։ Վառվառիայի բլուրին վրայ Վառվառիա կոյսին անունով փոքրիկ մատուռ մըն ալ կայ եղեր առալ։ Հիմակ Ս. Սրբորդութիւն անունով կիսաւեր եկեղեցի մը կայ։ Գեղին գերեզմանոցը այդ եկեղեցիին յարակից գետնի մը վրայ է։ Վառվառիայի մասին չատ մը աւանդութիւններ կան։ Ասկից գտնուեր են Վառվառիա կոյսին ոսկորները՝ զոր փերջը Պետրոս Մրբազան եկեղեցին փոխադրեր է։

Ունին պզտիկ, կսկիկ եկեղեցի մը Ս. Աստուածածին անունով և իր պաշտօնին գիտակից զարգացած քահանայ մը, Տ. Սոփոնիա քահանայ Կարինեան, որ չատ օգնական կ'ըլլայ գիւղին հանգիստ, ուրախ ապրելու համար։ Հէրմին գաղութին մէջ մասը, որուն անտառամշակութեանը մասին չատ հոգ կը տանի տեղին քահանան։

Գիւղին ժողովուրդը կը զբաղի գլխաւորաբար երկրագործութիւնով եւ ջրեպանութիւնով։ Երկու հոգի կայ քարահատութեան հետեւող։ Գիւղը ունի 50է աւելի պանդխտներ՝ որոնք Պոլիս, Սեվաստափլ, Դավալա և Քէօսթէնէ կը զբաղին առեւտրով, ոսկերարութիւնով, արհեստներով եւայլնով և նիթապէս չատ կը նպաստեն իրենց ընտանիքներուն։ Անեղրցիներուն մէկ մասն ալ քաղաքին մէջ առեւտրով կը զբաղի ամէն օր երթեւեկելով։

Գիւղին անունը առալ եկած է յունարէն «Անեղրի» բառէն՝ որ կը նշանակէ անխոնաւ։ Թուրքերէն այս գիւղին կ'ըսեն եայնը՝ որ կ'երեւի թէ անեղ (=եայ) բառին վրայ յարմարցուած է։ Բուն գիւղն ալ իրօք, խոնաւ չէ՝ երբեք։ Անեղրի զուտ հայաբնակ է և ունի 80 տուն բնակիչ, որոնք բոլորն ալ չրջականներէն գաղթած են։ Անեղրիի ժողովուրդը աշխատասէր, չարքաշ, գործունեայ և միաբով ալ արթուն է։ Իրենց բարոյականին արատ բերող բան մը չըսին։ Շատ կուսարար են և հայհոյող, մանաւանդ կիները։ Իրենց տարազը, թէ՝ արական և թէ իգական տեսիլը՝ քաղաքացիի և գեղջուկ տարազին խառնուրդն է, վասն զի պանդխտութիւնն ու գիւղին քաղաքամօտի հանգամանքը արտաքնապէս այլասերած է զիրենք։ Առալ նոյն իսկ ասկէ 30—40 տարի առալ, հոս չատ հայ մարդիկ կան եղեր, որոնց կմախքները հիմակ կը գտնուին մինչեւ 2½ մէթր երկարութիւնով։ Հետզհետէ տակաւ ժողովուրդին ֆիզիքական կազմութիւնը պզտիկնալու վրայ է։

Իրրեւ նշանակելի հանգամանք գիւղին հարաւային կողմը, Մաշտաճ կոչուած բլուրին տակ կը գտնուի Վանք ըսուած տեղը՝ որուն անունը յայտնի չէ, մնացած են գետնին երեսը միայն 3 հատ քարէ սիներ։ Վառվառիայի բլուրին վրայ Վառվառիա կոյսին անունով փոքրիկ մատուռ մըն ալ կայ եղեր առալ։ Հիմակ Ս. Սրբորդութիւն անունով կիսաւեր եկեղեցի մը կայ։ Գեղին գերեզմանոցը այդ եկեղեցիին յարակից գետնի մը վրայ է։ Վառվառիայի մասին չատ մը աւանդութիւններ կան։ Ասկից գտնուեր են Վառվառիա կոյսին ոսկորները՝ զոր փերջը Պետրոս Մրբազան եկեղեցին փոխադրեր է։

Ունին պզտիկ, կսկիկ եկեղեցի մը Ս. Աստուածածին անունով և իր պաշտօնին գիտակից զարգացած քահանայ մը, Տ. Սոփոնիա քահանայ Կարինեան, որ չատ օգնական կ'ըլլայ գիւղին հանգիստ, ուրախ ապրելու համար։ Հէրմին գաղութին մէջ մասը, որուն անտառամշակութեանը մասին չատ հոգ կը տանի տեղին քահանան։

Գիւղին ժողովուրդը կը զբաղի գլխաւորաբար երկրագործութիւնով եւ ջրեպանութիւնով։ Երկու հոգի կայ քարահատութեան հետեւող։ Գիւղը ունի 50է աւելի պանդխտներ՝ որոնք Պոլիս, Սեվաստափլ, Դավալա և Քէօսթէնէ կը զբաղին առեւտրով, ոսկերարութիւնով, արհեստներով եւայլնով և նիթապէս չատ կը նպաստեն իրենց ընտանիքներուն։ Անեղրցիներուն մէկ մասն ալ քաղաքին մէջ առեւտրով կը զբաղի ամէն օր երթեւեկելով։

Գիւղին անունը առալ եկած է յունարէն «Անեղրի» բառէն՝ որ կը նշանակէ անխոնաւ։ Թուրքերէն այս գիւղին կ'ըսեն եայնը՝ որ կ'երեւի թէ անեղ (=եայ) բառին վրայ յարմարցուած է։ Բուն գիւղն ալ իրօք, խոնաւ չէ՝ երբեք։ Անեղրի զուտ հայաբնակ է և ունի 80 տուն բնակիչ, որոնք բոլորն ալ չրջականներէն գաղթած են։ Անեղրիի ժողովուրդը աշխատասէր, չարքաշ, գործունեայ և միաբով ալ արթուն է։ Իրենց բարոյականին արատ բերող բան մը չըսին։ Շատ կուսարար են և հայհոյող, մանաւանդ կիները։ Իրենց տարազը, թէ՝ արական և թէ իգական տեսիլը՝ քաղաքացիի և գեղջուկ տարազին խառնուրդն է, վասն զի պանդխտութիւնն ու գիւղին քաղաքամօտի հանգամանքը արտաքնապէս այլասերած է զիրենք։ Առալ նոյն իսկ ասկէ 30—40 տարի առալ, հոս չատ հայ մարդիկ կան եղեր, որոնց կմախքները հիմակ կը գտնուին մինչեւ 2½ մէթր երկարութիւնով։ Հետզհետէ տակաւ ժողովուրդին ֆիզիքական կազմութիւնը պզտիկնալու վրայ է։

Բայց տեսնենք թէ ատոնք ալ իրենց մտքէն երբեք կ'անցընեն այդ պարագները վճարել, թէ՝ կը քնանան անոնց վրայ։

Անեղրի քաղաքին մօտ ըլլալուն համար, ա՛յնպէս գաւառարարուն ունի մնացած՝ որպէս քաղաքը։ Ժողովուրդին լեզուն Դարահիսարցիին խօսած բարբառն է։

ԳԱԳԻԿ ՕԶԱՆԵԱՆ

Շապին Դարահիսար

(*) Ասիկա կենսական պէտք մը հասարուելու է Անեղրիցիներուն կողմէ, ինչպէս գիտել կուտար գիւղին Արժ. Տ. Սոփոնիա Հայրը։ Վերի աղբիւրներէն մէկին ջուրովը աւազանի մը կազմութիւնը մեծ օգտակարութիւն պիտի մատուցանէ պարէզներու և բանջարեղէններու մշակութեան օգտակար գործին մէջ։ Գ. Օ.

ԳԵՂԵՑԻԿ ՆՈՐՈՒՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՀԻՆԳ ՈՒԶԱՄՆԻԹ-ՀԻՆԳ ՓՆՏՈՒՄՆԻԹ «ԺԱՄԱՆՑ ԿԱՄ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽԱՂԵՐ»

Զ. Տ. Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ընտանեկան անմեղ զբօսանքներու գեղեցիկ հաւաքածոյ մը.—

Այլ ևս մի՛ ըսէք թէ գիշերներն երկարեցան, ձմեռը ի՛նչպէս ժամանակ պիտի անցընենք։ Առէք «Ժամանց» մը և կրնաք ամբողջ ձմեռը զուարճանալ և զուարճացնել ձեր հիւրերը.—

Անհրաժեշտ ամէն մարդու.—Անհրաժեշտ ամէն ընտանիքի։

Կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քով և հեղինակին քով Կ. Պոլիս Պայազիտ Հաուզ։

Գին 5 Դահեկան

Առիթէն օգտուեցէ՛ք

Տկր եւ Տնտեսն

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Տ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ

ԲՕՆԱՍՕՆ ՏԻՒ ԹԷՐԱՅԼ

ԴՕՔԱՆՊՕԼ

ԲԱՐԻՋԵԱՆ, ՄԵԾ ՏՈՒԱՄ

Թ. Ս. Ր. Դ. Մ.

ԺԻՐԱՑԻ ՇԻՐԱԿԱՑԻ

Գ. ՍԱՍ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

ԺԲ.

ՆԱՄԱԿԸ

Երեք օր անցած էր այն ընտանեկան տեսարանէն ի վեր որ տեղի ունեցած էր Պ. ոը Պօրէէոյի տան մէջ և որուն հետեւանքով, գրասենեկի պեսը հաւանած էր Թէրնան Բօչէի հետ իր որդեգիր աղջկան ամուսնանալուն։ Պ. ոը Պօրէէօ մէկն էր այն մարդերէն, որոնք ամէն բանի կը համակերպին, մանաւանդ արժանապատուութեան պարարանքներու։ Կնոջը արհամարհանքը, աղջկան անշահախնդրութիւնը և Թէրնան Բօչէի հրաժարումը գրամոժիտէն, չափազանց նուաստացուցած էին զինքը։ Բայց այն մտածումը թէ անվթար պիտի պահէր կնոջը հարատութիւնը և Հէրմինը պիտի ամուսնացնէր առանց դրամի, զինքը իսկոյն մխիթարած էր և հետեւեալ օրն իսկ Թէրնանի ցոյց տուած էր այն սովորական բարեբարութիւնը որուն չնորհիւ կը պարտաւորէր երիտասարդը ալխասիլ դիւանագիտական այն մեծ երկասիրութեան որմէ ինք՝ Պօրէէօ՝ հրաշալի արդիւնք կ'ստանէր։ Թէրնան գրասենեկի պեսը տեսած էր իր ճշմարիտ գոյնովը և արդէն կ'արհամարհէր զայն գերազանցօրէն, բայց ամէն սիրահարներու պէս որոնք իրենց նպատակին կը դիմեն և կը դաղան որ արգելքի մը կը հանդիպին, սիրոյ մեղմութիւնը ուներաւ և իր տպագաչ աներոջ մտերմական արտայայտութեան պատասխանեց անձնուիրական և բարեկամական խօսքերով։ Արդ, յաջորդ օրն այն օրուան ուր Պ. ոը Պօրէէօ Պաքարայի ամէն պայմաններուն համակերպած էր և դժոխային Ուիլեմի տուն տուած հաչնաւոր նամակը գրպանած, երիտասարդը իր պետին սենեակը մտաւ ժամը 11ին, գործի համար։ Պ. ոը Պօրէէօ Թէրնանի ինդրած ստորագրութիւնները առաւ և յետոյ ըսաւ.

— Աղէկ միտքս եկաւ, սիրելի՛ որդեակ, զիտէք որ մերիններդը հազի՛ կը սպասեն ձեզ։

Թէրնան ուրախութենէն ցնցուեցաւ և չնորհակալ եղաւ Պ. ոը Պօրէէոյի։

—Ձեզի բան մը ըսե՛մ, չարունակեց Պ. ոը Պօրէէօ բարեմտութեամբ, մեծ հաճոյք պիտի պատճառէք իրենց եթէ նուագահանդէս տանիք զիրենք։ Ճիշտ ժամը 2ին է, Շանդրէն սրահին մէջ։

Գրասենեկի պեսը Թէրնանի առաւօթեկան մը տոմակը զոր առնի օր իրեն ղրկած էր աղքատ արուեստագէտ մը որ չատ փառք և քիչ մը դրամ կը փնտռէր։

—Ժամանակ ունիք նախաճաշելու և հագուելու։ Արձակուրդ կուտամ ձեզ մինչեւ ճաշի ժամանակ, աւարտեց գրասենեկի պեսը ժպտելով, բայց այս իրիկուն պզտիկ ծառայութիւն մը պիտի մատուցանէք ինծի այնպէս չէ՞։

Գրասենեկի պեսը խորհրդաւոր և մտերմական երեւոյթ մը առած էր որ երիտասարդին արժանապատուութիւնը փայփայեց։

—Պարո՛ն, ձեր հրամաններուն և արամադրութեանը տակ եմ, ըսաւ։

Պանդուկ, գրէթէ միամիտ ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ Պ. ոը Պօրէէոյի շրթունքին վրայ։

—Մտիկ ըրէք, ըսաւ։ Մեծ մեղք մը պիտի խոստովանիմ ձեզ։

Թէրնան անոր երեսը նայեցաւ զարմանքով։

—Այո՛, սիրելի՛ս, չարունակեց գրասենեկի պեսը համարձակ չեչտով մը, ճաղատ գլուխս, ակնոցներուս և մեծզի որմայնիս հակառակ, տակաւին ինքզինքս չատ երիտասարդ կ'զգամ, ա՛յնքան երիտասարդ որ... սիրահարած եմ։

—Դո՛ւք, պոռաց երիտասարդը որ չկրցաւ զարմանքի չարժում մը զսպել։

—Զարմ մի՛ հաներ, մրմռաց Պ. ոը Պօրէէօ ժպտելով։ Այո՛, սիրելիս, սիրահարած եմ, իբր թէ 20 տարեկան ըլլայի։ Խնդիրը մէջտեղ պիտի չհանէք, այնպէս չէ՞։

—Ինչ կ'ըսէք, պարոն։ Կարելի՞ բան է։

—Է՛հ, քանի որ խոստովանեցայ, ամէն բան ըսեմ լմնայ։ Միրուհի մը ունիմ... 19 տարու, որուն վրայ խենդ կ'ելնեմ քիչ մը։

Թէրնան ինք ալ սկսաւ ժպտիլ։ Յետոյ, որովհետեւ երիտասարդները քիչ մը հեգնող կ'ըլլան ապագայի մասին, հարցուց։

—Անիկա՞։

—Իրաւ որ, երիտասարդ բարեկամս, ըսաւ Պ. ոը Պօրէէօ միամտաբար, երբ մարդս 50 տարու է, շատ խորերը պրպտելու չի գար։ Արդ, այս աղջիկը կ'զբաղեցնէ զիս և այս գիշեր...։

—Կը հասկնամ, ըսաւ Թէրնան։

—Դժբախտաբար, մեր բաժնին պետը երեկոյթ մը կուտայ, որուն չեմ կրնար չերթալիք ընել, կամ թէ իմ տեղս մէկը ղրկելու եմ։

—Ես կ'երթամ, ըսաւ Թէրնան, և ձեր կողմէ ներում կը խնդրեմ։

—Շատ աղէկ։ Բայց ամենքը աս չէ։ Կ'ուզէի որ մերինները չգիտնան այս փոխանորդութիւնը, վասնզի ա՛նոնք կարծելու են որ ես անձամբ գացած եմ։

—Ինչպէս ընելու է, հարցուց երիտասարդը։ որ ճաշի հրաւէրը ունէց։

—Կ'ըսէք որ ձեր բարեկամներէն մին Բարիզէ մեկնելու առթիւ հրաժեշտի երեկոյթի մը կուտայ և ճաշերնիդ ընելէ ետքը, արտօնութիւն կը խնդրէք մերիններէն այդ երեկոյթին երթալու։

—Ինչպէս որ կ'ուզէք, պատասխանեց Թէրնան։

—Յետոյ կ'երթաք ճերմակ փողկապ կը դնէք և առ առաւօտուն ժամ 9ին Պ. ոը ...ի երեկոյթին կը գըտնուիք իմ տեղս։

—Շատ աղէկ, Պարոն, ըսաւ Թէրնան պիրութեամբ, խորհելով որ պիտի չկրնար քանի մը երկանիկ ժամեր անցընել Հէրմինի քով, ինչպէս կը յուսար։

Օր. ոը Պօրէէոյի նշանածը ժամ 11½ին միլիոնները մեկնեցաւ գրասենեկէն, 25 տունոց համեստ ճաշ մը ըրաւ, յետոյ տուն երթալով խնամատարդուզարդ մը ըրաւ, և Մէն Լուի փողոցը գնաց ուր մայր սա ոգիկ ընդունեցին զինքը սիրալիր ժպիտով և խանդակաթ ակնարկով։ Ժամը 5ին, Տիկին ոը Պօրէէօ, Հէրմին և Թէրնան նուագահանդէսէն դարձան։ Ժամը 6ին Պ. ոը Պօրէէօ տուն եկաւ և սեղան նստան։ Թէրնան, մտերիմի իր պարտականութիւններուն հաւատարիմ, արտօնութիւն խնդրած էր